

Nr. 01-79-13191

Chişinău, December 2, 2024

Letter of Intent

Ms. Kristalina Georgieva
Managing Director
International Monetary Fund
700 19th Street NW
Washington, DC 20431 USA

Dear Madam Managing Director

1. The attached documents provide updates to the Memorandum of Economic and Financial Policies (MEFP) and Technical Memorandum of Understanding (TMU) of June 13, 2024. The updated MEFP reports on recent economic developments, reviews progress in implementing Moldova's program under the Extended Credit Facility and Extended Fund Facility (ECF/EFF) arrangements and the Resilience and Sustainability Facility (RSF) arrangement, and sets out macroeconomic and structural policies that we plan to implement going forward, including to address significant climate-related challenges.

2. After a weak recovery in 2023, growth accelerated to 2.2 percent y-o-y in 2024H1, and is projected to reach 2.6 percent in 2024, supported by continued recovery of investment and private consumption on the back of rising real wages and strong credit growth. Growth is projected to further strengthen in 2025 and the medium term. Inflation has stabilized, after a period of high inflation, and remains within the National Bank of Moldova's (NBM) 5 ± 1.5 percent tolerance band. The outlook remains subject to significant uncertainty, with large downside risks.

3. Despite the difficult environment, our IMF-supported programs remain broadly on track, although with delays on structural reforms.

- We met all the quantitative performance criteria (QPCs) and indicative targets (ITs) for end-June 2024, with the exception of the IT on the ceiling of the general government wage bill, which was missed by a small margin due to unexpected payments from the reorganization of assistance programs and new regulations that limit the carryover of unused leave.
- We met two structural benchmarks (SBs) for this review: (i) on setting up an inter-agency committee with the mandate to develop, implement, and monitor the National Financial Inclusion Strategy (end-June), and (ii) on adoption of secondary legislation for Pillars II

and III of Solvency II (end-September). The end-September SB on advancing SOE reform was implemented with delay in November. The end-November SB on submission to parliament of legislative amendments to strengthen NBM's autonomy and governance is delayed by a few days and will be completed as a prior action for this review. The end-September SB on adoption of the law on the establishment of the anti-corruption adjudication infrastructure was not met, reflecting the complexity and need for intense consultations. We request to reset this SB to end-December. We are unable to meet the end-November 2024 SB on increasing the staffing autonomy of the Anti-Corruption Prosecutor's Office (APO) required to promote its operational independence. Upon review, it is our position that allowing APO to have a role in transfer and promotion of prosecutors to APO, even in an advisory role, is unconstitutional, and we do not find it feasible to allow APO to hire its own investigators. We therefore propose a new, reformulated benchmark that would achieve the same objective (see below).

- We met RM5 of the Resilience and Sustainability Facility (RSF) program by delinking the provision of support under the Energy Vulnerability Reduction Fund (EVRF) from energy consumption by moving from in-bill subsidies to targeted cash transfers, in time for the current heating season. Three RMs are delayed but will be finalized in the coming months: (i) the approval of the Disaster Risk Management (DRM) program (RM2), (ii) the assessment of the cost-recovery rate for the provision of electricity and natural gas (RM4), and (iii) the inclusion of climate change impact assessments in our project appraisals (RM7). We expect to complete these RMs by the Third Review under the RSF arrangement.

4. Reflecting our continued strong commitment to program objectives, we propose to set four new SBs that comprise: (i) drafting and presenting for public consultation legislation setting out a new VAT framework that is simple, broad based, and compliant with the EU acquis (end-September 2025); (ii) adopting at Cabinet level draft legislation to extend the tax base and eliminate tax expenditures starting in January 2026 (end-September 2025); (iii) preparing a roadmap for a medium-term comprehensive salary structure reform that realigns functions with positions, reduces the number of reference values, and evaluates the fiscal implications (end-June 2025); and (iv) improving the framework on SOE fiscal risk mitigation by establishing regular conduct of the SOE stress testing and, if applicable, use of other SOE financial performance assessment tools, and defining enhanced processes to inform decision-making (end-May 2025).

5. We remain committed to strengthening APO and propose to set a new commitment to replace the missed November 2024 SB, aiming to address the same objective, and formulated as follows: (i) amend the Superior Council of Prosecutors regulations to require APO's written opinion on shortlisted prosecutors prior to transfer or promotion to APO; and (ii) ensure that APO will be sufficiently staffed with at least 70 percent of prosecutor positions and 70 percent of investigator positions filled (end-March 2025). We will provide APO separate functional premises in December 2024.

6. To support our ongoing efforts, we request the completion of the Sixth Review of the ECF/EFF program and the release of the eighth tranche in the amount of SDR 100.6 million (SDR

19.05 million under the ECF and SDR 81.55 million under the EFF), approximately US\$134 million, to be used as budget support. We believe that the policies outlined in the accompanying MEFP are sufficient to meet our program's objectives.

7. To support our ambitious agenda to address climate challenges and facilitate efforts to catalyze climate finance from other official and private partners, we are also requesting the completion of the Second Review under the RSF, with an accompanying disbursement worth SDR 10.78125 million (approximately US\$15.2 million). A comprehensive reform package is outlined in the attached MEFP.

8. We are also requesting the modification of (i) the end-December 2024, end-March (IT), and end-June 2025 ceiling on the cash deficit of the general government, to reflect higher-than-projected revenue outturns, and the need of additional electricity buffer and revised forecast, respectively, and (ii) the QPC on the floor on net international reserves of the NBM for end-December 2024, end-March (IT) and end-June 2025, to reflect the high level of NIR.

9. We are prepared to take further actions, as necessary, to achieve our program objectives. According to IMF policies, we will consult with staff prior to adopting such measures, to revising the policies outlined in this MEFP, or to adopting additional measures that diverge from program objectives.

10. In accordance with our commitment to transparency, we approve publication of this letter and its attachments, and the accompanying staff report by the IMF.

Sincerely yours,

Dorin RECEAN
Prime Minister

Victoria BELOUS
Minister of Finance

Anca DRAGU
Governor National Bank of Moldova

Attachments: Memorandum of Economic and Financial Policies (MEFP)
Technical Memorandum of Understanding (TMU)

Anexa nr. 1. Scrisoare de intenții

Kristalina Georgieva
Moldova
Director general
Fondul Monetar Internațional
700 19th Street, NW
Washington, DC 20431 USA

Chișinău, Republica

2 decembrie 2024

Stimată Doamnă Georgieva,

1. Anexăm la acest mesaj versiunile actualizate ale Memorandumului cu privire la politicile economice și financiare și Memorandumului tehnic de înțelegere din 13 iunie 2024. În Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare sunt descrise evoluțiile economice recente, este reflectat progresul atins în implementarea programului de țară, susținut de Mecanismul extins de creditare (ECF) și Mecanismul de finanțare extinsă (EFF) și de Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate (RSF), și sunt prezentate politicile macroeconomice și reformele structurale pe care planificăm să le realizăm, inclusiv în contextul abordării provocărilor climatice semnificative.

2. După o redresare slabă în 2023, în prima jumătate a anului 2024 creșterea economică s-a accelerat până la 2,2 la sută comparativ cu aceeași perioadă a anului precedent. Prognostăm o creștere economică de 2,6 la sută în 2024, susținută de redresarea continuă a investițiilor și a consumului privat pe fondul creșterii salariilor reale și a creșterii puternice a creditării. Prognostăm creștere economică în continuare, pe parcursul anului 2025 și pe termen mediu. Rata inflației s-a stabilizat, după o perioadă de inflație înaltă, menținându-se în intervalul țintit de $5 \pm 1,5$ la sută, stabilit de Banca Națională a Moldovei. Perspectivele rămân extrem de incerte, atestându-se riscuri semnificative de înrăutățire a situației.

3. În pofida mediului dificil, programele noastre sprijinite de FMI se realizează, în general, conform parametrilor conveniți, deși se înregistrează întârzieri în implementarea reformelor structurale.

- Am respectat toate criteriile de referință cantitative și țintele indicative stabilite pentru 30 iunie 2024, cu excepția țintei indicative privind plafonul fondului de retribuire a muncii al guvernului general, care a fost ratată cu un decalaj mic din cauza plăților neașteptate determinate de reorganizarea programelor de asistență socială și noile reglementări care limitează transferul zilelor de concediu acumulate, rămase neutilizate.
- Au fost respectate două criterii de performanță structurale stabilite pentru această evaluare de program: (i) crearea unei comisii inter-instituționale cu mandatul de a elabora, implementa și monitoriza Strategia națională de incluziune financiară (30 iunie 2024) și (ii)

adoptarea legislației secundare pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II (30 septembrie 2024). Criteriul de performanță structural, stabilit pentru 30 septembrie 2024, cu referire la accelerarea reformei sectorului întreprinderilor de stat, a fost îndeplinit în luna noiembrie, cu întârziere. Criteriul de performanță structural, stabilit pentru 30 noiembrie 2024, cu referire la prezentarea în Parlament a modificărilor legislative pentru consolidarea autonomiei și guvernantei BNM a fost îndeplinit cu o întârziere de câteva zile și va fi considerat finalizat ca acțiune prealabilă în cadrul evaluării curente. Criteriul de performanță structural, stabilit pentru 30 septembrie 2024, cu referire la adoptarea legii privind instituirea infrastructurii curții anticorupție nu a fost îndeplinit, date fiind complexitatea subiectului și necesitatea unor consultări intense. Solicităm stabilirea unui termen-limită nou pentru acest criteriu de performanță structural – 31 decembrie 2024. Nu am reușit să îndeplinim criteriul de performanță structural, stabilit pentru 30 noiembrie 2024, cu referire la sporirea autonomiei Procuraturii Anticorupție în privința asigurării cu personal, ceea ce este necesar pentru promovarea independenței operaționale a instituției. În urma analizei efectuate, am ajuns la concluzia că atribuirea Procuraturii Anticorupție unui oarecare rol în transferul și promovarea procurorilor în cadrul Procuraturii Anticorupție, chiar și a unui rol consultativ, ar fi neconstituțională. Totodată, noi nu considerăm fezabil să-i fie permis Procuraturii Anticorupție să-și angajeze proprii ofițeri de investigație. Prin urmare, propunem un criteriu de performanță structural nou, reformulat, care să ducă la atingerea aceluiași obiectiv (după cum este descris mai jos).

- Am îndeplinit măsura de reformă nr. 5 din cadrul programului susținut de Mecanismul pentru reziliență și durabilitate, realizând decuplarea sprijinului din Fondului de reducere a vulnerabilității energetice de volumul de energie consumat, prin trecerea de la subvențiile incluse în factură la transferurile de bani bine țintite către beneficiari, reușind până la începutul sezonului de încălzire curent. Trei măsuri de reformă sunt în întârziere, dar vor fi finalizate în următoarele luni: (i) aprobarea programului de gestionare a riscurilor de dezastre (măsura de reformă nr. 2), (ii) evaluarea ratei de recuperare a costurilor în furnizarea de energie electrică și gaze naturale (măsura de reformă nr. 4) și (iii) includerea evaluărilor impactului schimbărilor climatice în procesul de evaluare a proiectelor (măsura de reformă nr. 7). Ne așteptăm să finalizăm aceste măsuri de reformă până la a treia evaluare de program.

4. Reflectând angajamentul nostru ferm și continuu față de obiectivele programului, propunem să stabilim patru noi criterii de performanță structurale, după cum urmează: (i) elaborarea și prezentarea spre consultare publică a unui proiect de lege care să prevadă stabilirea unui nou cadru pentru TVA, care să fie simplu și cuprinzător și să respecte acquis-ul UE (30 septembrie 2025); (ii) adoptarea la nivelul Guvernului a unui proiect de lege care să prevadă extinderea bazei de impozitare și eliminarea cheltuielilor bugetare, începând cu ianuarie 2026 (30 septembrie 2025); (iii) elaborarea unei foi de parcurs pentru o reformă cuprinzătoare a structurii salariale pe termen mediu, care să realinieze funcțiile cu pozițiile, să reducă numărul de valori de referință și să evalueze implicațiile bugetare (30 iunie 2025); și (iv) îmbunătățirea cadrului privind atenuarea riscurilor bugetare asociate întreprinderilor de stat prin stabilirea unor proceduri periodice de testare a rezilienței la stres a întreprinderilor de stat și, dacă este cazul, utilizarea

altor instrumente de evaluare a performanței activității financiare a întreprinderilor de stat, precum și definirea unor procese mai performante în vederea asigurării unor decizii corporative mai bune (31 mai 2025).

5. Ne menținem angajamentul de a consolida Procuratura Anticorupție și propunem să stabilim un nou angajament, cu înlocuirea criteriului de performanță structural neîndeplinit la 30 noiembrie 2024, cu scopul de a asigura atingerea aceluiași obiectiv, cu următoarea formulare: (i) modificarea Regulamentului Consiliului Superior al Procurorilor, impunând obligativitatea solicitării avizului scris al șefului Procuraturii Anticorupție privind procurorii preselecți, înainte ca aceștia să fie transferați sau promovați în cadrul Procuraturii Anticorupție; și (ii) asigurarea Procuraturii Anticorupție cu personal suficient – ocuparea a cel puțin 70 la sută din posturile de procuror și 70 la sută din posturile de ofițer de investigație (31 martie 2025). Îi vom acorda Procuraturii Anticorupție spații de lucru funcționale separate în luna decembrie 2024.

6. În susținerea eforturilor noastre continui, solicităm finalizarea evaluării a șasea a programului ECF-EFF și debursarea celei de-a opta tranșe în valoare de 100,6 milioane DST (19,05 milioane DST pe baza Mecanismului de finanțare extinsă și 81,55 milioane DST pe baza Mecanismului extins de creditare), echivalentul a circa 134 milioane dolari SUA, pentru a fi folosite ca suport bugetar. Considerăm că politicile stipulate în Memorandumul anexat sunt suficiente pentru atingerea obiectivelor programului nostru.

7. Pentru a sprijini agenda noastră ambițioasă ce ține de provocările climatice și pentru a facilita eforturile de catalizare a finanțării în contextul schimbărilor climatice din partea altor parteneri publici și privați, solicităm, de asemenea, finalizarea celei de-a doua evaluări a programului susținut de Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate și debursarea a 10,78125 milioane DST (circa 15,2 milioane dolari SUA). Un pachet cuprinzător de reforme este prezentat în Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare (anexat).

8. Solicităm, de asemenea, modificarea (i) plafonului privind deficitul de casă al guvernului general, stabilit pentru 31 decembrie 2024, 31 martie 2025 (țintă indicativă) și 30 iunie 2025, pentru a reflecta veniturile mai mari decât cele prognozate, precum și necesitatea formării unei rezerve suplimentare pentru acoperirea costurilor de procurare a energiei electrice, precum și reflectarea prognozei revizuite, și (ii) criteriului de performanță structural privind nivelul rezervelor internaționale nete ale BNM, stabilit pentru 31 decembrie 2024, 31 martie (țintă indicativă) și 30 iunie 2025, pentru a reflecta nivelul înalt al rezervelor internaționale nete.

9. Pe viitor, suntem pregătiți să întreprindem măsuri suplimentare, după necesitate, pentru a asigura atingerea obiectivelor trasate în program. În concordanță cu politicile FMI, înainte de adoptarea unor astfel de măsuri ne vom consulta cu experții FMI, la fel și în caz dacă vom avea nevoie să revizuiem politicile cuprinse în Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare sau să adoptăm măsuri suplimentare care ar devia de la obiectivele programului.

10. În conformitate cu angajamentul de a asigura transparența, ne exprimăm acordul privind publicarea prezentei scrisori de intenție, anexelor și raportului de țară al experților FMI.

Cu stimă,

/s/

Dorin Recean
Prim-ministru

/s/

Victoria Belous
Ministrul Finanțelor

/s/

Anca Dragu
Guvernatoarea
Băncii Naționale a Moldovei

Anexe: Memorandumul cu privire la politicile economice si financiare (MEFP)
Memorandumul tehnic de înțelegere (TMU)

Anexa I: Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare

I. Evoluții macroeconomice și perspective

1. Perpetuarea războiului dus de Federația Rusă în Ucraina afectează în continuare mediul economic și social din Republica Moldova. Deși am reușit să facem față cu succes multiplelor șocuri externe, economia se redresează mai lent decât ne așteptam, pe fondul incertitudinii persistente legate de vecinătatea războiului și prezența continuă a Rusiei în regiunea separatistă Transnistria. Mai mult ca atât, influența persistentă a unor grupuri de interese, precum și riscul unor proteste sporadice compromit structura socială fragilă și stabilitatea politică la etapa actuală a ciclului electoral din anii 2024-2025. În aceste circumstanțe, Guvernul continuă să acorde prioritate acțiunilor de consolidare a instituțiilor statului, măsurilor de susținere a redresării economice, perfecționării planurilor pentru situații de urgență și consolidării securității statului, deși riscurile sporite generează provocări semnificative în procesul de elaborare și implementare a politicilor.

2. Până în prezent, am reușit să asigurăm securitatea energetică a țării, dar riscurile rămân. Am reușit să diversificăm cu succes sursele de aprovizionare cu gaze naturale, eliminând dependența de concernul "Gazprom". În conformitate cu planurile noastre pentru situații de urgență, am reușit să atingem acest obiectiv prin mobilizarea rezervelor bugetare și contractarea liniilor de credit de la Banca Europeană pentru Reconstrucții și Dezvoltare (BERD). Continuăm să suplینim stocurile de gaz. Cu toate acestea, persistă riscuri în sectorul de aprovizionare cu energie electrică, dată fiind dependența de energia livrată de Centrala electrică "MGRES" din Transnistria. În perioada ianuarie – august, 2024, "MGRES" a acoperit circa 70 la sută din cererea totală de energie electrică, în timp ce restul a fost contractat din surse interne, din Ucraina, România și prin bursa "OPCOM". Se atestă riscul majorării costului energiei electrice livrate, în dependență de modul în care vor continua livrările de gaze naturale către "MGRES", destinate producerii de energie electrică, după expirarea acordului dintre autoritățile ucrainene și "Gazprom" la sfârșitul anului 2024.

3. De asemenea, continuăm să acordăm un sprijin semnificativ refugiaților din Ucraina. Numărul refugiaților din Ucraina a crescut de la circa 100 000 persoane cu un an în urmă până la circa 118 000 persoane, conform situației din aprilie 2024. În parteneriat cu organizațiile internaționale, am abordat problema din perspectiva beneficiului pentru întreaga societate, acordând sprijin atât refugiaților, cât și familiilor cele mai vulnerabile din Moldova, inclusiv celor care găzduiesc refugiați. În același timp, au fost consolidate sistemele naționale, inclusiv pentru a spori calitatea și eficiența sistemului de acordare a azilului și aplicarea regimului de protecție temporară, creând astfel premisele necesare pentru integrarea pe termen mai lung a refugiaților în sistemele naționale. Cu toate acestea, un șir de provocări cheie rămân nerezolvate, inclusiv în ceea ce privește alocarea mijloacelor bugetare suficiente pentru includerea refugiaților în serviciile sociale, asigurarea capacității suficiente a sistemelor guvernamentale și implicarea numărului

necesar de angajați pentru a face față volumului crescut de solicitări, precum și obținerea sprijinului financiar și tehnic necesar din partea donatorilor pentru integrarea pe termen lung a refugiaților.

4. Procesul de redresare economică durează mai mult decât s-a anticipat inițial, iar creșterea economică în 2024 va fi una modestă.

- **Creșterea economică.** După restabilirea modestă din anul 2023, creșterea economică s-a accelerat, atingând nivelul de 2,2 la sută în prima jumătate a anului 2024, alimentată de creșterea investițiilor și o creștere modestă a consumului. Estimăm că în 2024 în economie se va înregistra o creștere modestă de 2,6 la sută, datorită continuării redresării treptate a investițiilor și consumului privat. Consumul privat va fi susținut de creșterea salariilor în termeni reali și creșterea puternică a volumului creditării, fapt ce va contribui la creșterea importurilor, care la moment e stagnant, pe fundalul scăderii volumului reexporturilor în Ucraina. În contrast, exportul va rămâne slab.
- **Inflația.** După ce a scăzut rapid în 2023, inflația s-a stabilizat, rămânând, începând cu octombrie 2023, în linii mari, în intervalul de toleranță al Băncii Naționale a Moldovei (BNM) de $5+/-1,5$ la sută. După înregistrarea în luna aprilie 2024 a unui nivel la limita benzii de jos a intervalului țintit, datorită impactului scăderii prețurilor la produsele alimentare și a celor reglementate, nivelul inflației a crescut un pic, plasându-se puțin peste punctul central al intervalului țintit. Inflația de bază rămâne mai mare decât inflația totală, iar semne de încetinire nu se prea văd.
- **Situația bugetară.** În prima jumătate a anului 2024, bugetul a avut un deficit mai mic decât s-a prognozat, datorită unui volum mai mare al veniturilor – în special, din contul impozitului pe venit al persoanelor fizice și contribuțiilor obligatorii de asigurări sociale, ca urmare a unei creșteri mai mari decât s-a prognozat a salariilor – și a cheltuielilor capitale mai mici decât s-a preconizat.
- **Poziția externă.** Deficitul contului curent s-a lărgit, ajungând la 14,3 la sută din PIB în prima jumătate a anului 2024, reflectând exporturile mai mici (fiind vorba de reexporturile de produse minerale către Ucraina, dar și exporturile de producție locală, legume și uleiuri). Rezervele valutare brute au continuat să crească, atingând la sfârșitul lunii septembrie 2024 nivelul de 5,47 miliarde dolari SUA. Acest nivel de rezerve acoperă peste 6 luni de importuri, asigurând amortizoare suficiente în fața șocurilor externe.
- **Politicile monetare și financiare.** După ce perspectivele clare de scădere a inflației și ritmul lent de creștere economică au dus la relaxarea politicii monetare, am redus rata de bază de la punctul maxim de 21,5 la sută din luna noiembrie 2022 la 3,6 la sută în mai 2024, nivel la care a rămas până în prezent. În afară de aceasta, din mai 2024, am redus ușor normele rezervelor obligatorii păstrate în monedă națională și în valută străină. Sectorul financiar a continuat să dea dovadă de reziliență, depozitele și rezervele de lichidități depășind nivelurile de până la război. Ritmul de creștere a creditării s-a redresat, volumul creditelor de consum acordate populației și creditelor ipotecare crescând în perioada ianuarie – august 2024 până la 21 și 19 la sută, respectiv, în timp ce ponderea creditelor neperformante a rămas destul de stabilă, la nivelul de 4,5 la sută, conform situației în august 2024.

5. Perspectivele rămân extrem de incerte, atestându-se riscuri semnificative de înrăutățire a situației. Escaladarea în continuare a războiului ar putea aduce noi valuri de refugiați în Moldova sau ar putea duce la o deteriorare a situației economice și de securitate, ceea ce ar putea afecta și mai mult finanțele publice, submina încrederea și exercita presiuni asupra cursului de schimb. Noi șocuri energetice, în special cele asociate cu expirarea contractului dintre „Gazprom” și autoritățile ucrainene, ar putea agrava perspectivele economice ale Republicii Moldova, generând presiuni asupra balanței de plăți și bugetului, ducând la reducerea consumului și volumului producției, precum și la deteriorarea și mai mult a coeziunii sociale fragile. Riscurile de deteriorare a mediului politic ar putea reduce ritmul actual al reformelor, iar progresele insuficiente în domeniul reformelor axate pe combaterea corupției și pe guvernanta ar putea submina perspectivele de creștere economică. Sectoarele energetic și agricol sunt expuse unor riscuri semnificative în caz de condiții meteorologice extreme. Cu toate acestea, restabilirea mai puternică a activității economice în statele-parteneri comerciali ar putea contribui pozitiv la perspectivele de creștere economică.

6. Totodată, progresul mai rapid decât s-a așteptat al procesului de accesie la Uniunea Europeană va sprijini creșterea economică pe termen mediu și lung. Pe baza recomandărilor Comisiei Europene prezentate în Raportul privind extinderea UE, Consiliul European a decis, în decembrie 2023, să deschidă negocierile de aderare cu Republica Moldova. Continuă procesul de examinare a corespunderii legislației Republicii Moldova acquis-ului comunitar, pentru a identifica prioritățile de și criteriile de referință în materie de reforme, pe baza cărora Comisia Europeană va lua o decizie privind deschiderea negocierilor pe capitole concrete. Întrucât gestionarea finanțelor publice ca parte a reformei administrației publice, este unul dintre cei trei piloni cheie de reformă în procesul de aderare, iar achizițiile publice și controlul financiar se numără printre cele fundamentale, se preconizează că aceste capitole/clustere vor fi deschise primele pentru negocieri. În ianuarie 2024, Guvernul Republicii Moldova a prezentat Comisiei Europene primul Program de reforme economice pentru 2024-2026, care este un document de planificare elaborat de țările care candidează să adere la UE, ca parte a procesului de participare la procedurile de coordonare a politicilor economice ale UE. După evaluarea documentului, în cadrul Comitetului Economic și Financiar, care constituie o reuniune la nivel înalt la care participă țările implicate în procesul de extindere, statele membre ale UE, Comisia Europeană și Banca Centrală Europeană, în luna mai 2024 au fost aprobate recomandările în materie de politici pentru Republica Moldova, care reflectă cele mai urgente reforme economice necesare. Procesul formal de negocieri pentru aderarea la UE a început în luna iunie 2024, în urma adoptării Cadrului de Negociere.

II. Evoluțiile în cadrul programului

7. Programul s-a realizat, în general, în parametrii planificați, deși reformele structurale se implementează cu întârziere. Toate criteriile de performanță cantitative și țintele indicative stabilite pentru 30 iunie 2024 au fost respectate, cu excepția țintei indicative privind fondul de retribuire a muncii al guvernului general care nu a fost respectată pe deplin din cauza achitării unor plăți neașteptate, apărute în urma reorganizării programelor de asistență socială, aprobării unor prevederi noi ce limitează transferul zilelor de concediu neutilizate și datorită achitării unor premii. Au fost respectate două criterii de performanță structurale stabilite pentru runda curentă de

evaluare: (i) am creat o comisie interinstituțională împuternicită să elaboreze, implementeze și monitorizeze Strategia națională de incluziune financiară, iar (ii) BNM a elaborat și adoptat actele normative secundare necesare pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II. Totuși, vom transmite Parlamentului pachetul de modificări legislative care vizează consolidarea Legii cu privire la Banca Națională a Moldovei cu întârziere. Dat fiind că nu am respectat acest criteriu de performanță structural, el se transformă într-o acțiune prealabilă. În afară de aceasta, nu am reușit să respectăm criteriul de performanță structural stabilit pentru 30 septembrie 2024, privind adoptarea unei legi prin care să fie creată infrastructura de judecare a cazurilor de corupție, date fiind complexitatea legii și discuțiile extinse din Parlament. Propunem ca termenul-limită pentru respectarea acestui criteriu de performanță structural să fie stabilit pentru 31 decembrie 2024. Pe de altă parte, am îndeplinit cu întârziere, în luna noiembrie 2024, criteriul de performanță structural stabilit pentru 30 septembrie 2024 privind elaborarea unei Strategii privind toate întreprinderile de stat subordonate guvernului central, care include un cadru pentru monitorizarea performanței financiare și atenuarea riscurilor bugetare asociate și un plan pentru reducerea numărului întreprinderilor de stat din sectoarele nestrategice, sau care generează pierderi. Nu avem capacitatea să respectăm criteriul de performanță structural privind asigurarea autonomiei Procuraturii Anticorupție în ceea ce privește asigurarea cu personal, condiție necesară pentru promovarea independenței operaționale a instituției. În urma examinării acestui subiect, suntem pe poziția că atribuirea șefului Procuraturii Anticorupție a unui rol în transferul sau promovarea procurorilor în cadrul Procuraturii Anticorupție, chiar și dacă este vorba de un rol consultativ, este un act neconstituțional. În afară de aceasta, nu considerăm fezabilă ideea de a-i permite Procuraturii Anticorupție să-și angajeze ofițeri de investigație proprii. Propunem stabilirea unui criteriu de performanță structural nou, reformulat, pentru 31 martie 2025, ceea ce va permite întreprinderea unor pași importanți întru atingerea aceluiași obiectiv. În ceea ce privește măsurile din cadrul programului susținut de Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate, am decuplat acordarea suportului din Fondul de Reducere a Vulnerabilității Energetice de consumul de energie, prin efectuarea transferurilor bănești bine țintite către beneficiari, începând cu sezonul de încălzire 2024-2025, administrarea plăților fiind transferată de la furnizorii de energie către Ministerul muncii și protecției sociale, astfel încât să fie păstrată totalmente influența din partea prețurilor la resursele energetice și să fie stimulată eficientizarea consumului de energie (**măsura de reformă nr. 5**). În afară de aceasta, lucrăm la finalizarea a încă trei măsuri de reformă, care urmau să fie realizate până la evaluarea curentă, însă procesul se desfășoară cu întârziere: (i) Programul de gestionare a riscurilor de dezastre care acoperă întregul spectru al cadrului Sendai și definește un cadru instituțional cu roluri și responsabilități clar atribuite la nivel național și subnațional, inclusiv prin atribuirea cabinetului Prim-ministrului a rolului de coordonare a programului de gestionare a riscurilor de dezastre și de planificare strategică, de exemplu, prin intermediul Comisiei naționale privind schimbările climatice (**măsura de reformă nr. 2**), (ii) determinarea ratei de recuperare a costurilor în furnizarea de energie electrică și gaze naturale (care să reflecte pe deplin costurile operaționale și costurile capitale), inclusiv identificarea discrepanțelor între tarif și recuperarea costurilor astfel definite (luând în considerare și facilitățile fiscale), evaluarea impactului distributiv și eliminarea oricăror decalaje prin ajustarea tarifului sau prin compensarea companiei (operatorului) în mod transparent, din bugetul de stat (**măsura de reformă nr. 4**) și adoptarea actelor legislative și metodologiilor necesare pentru a include în procesul de evaluare a proiectelor a unei analize a impactului schimbărilor climatice și a vulnerabilităților (**măsura de reformă nr. 7**). Vom finaliza aceste trei măsuri de reformă în timp util către a treia evaluare în cadrul programului RSF.

8. La 31 martie 2023, am creat un cont fiduciar de sechestru la BNM și am depus sumele restante pentru deservirea datoriei externe față de creditorii oficiali care nu pot fi achitate din cauza unor factori care se află în afara controlului nostru, în conformitate cu prevederile Memorandumului tehnic de înțelegere (TMU). Aceste obligații rezultă dintr-o datorie comercială anterioară, contractată în anul 2001. Datoria curentă este de circa 14,6 milioane dolari SUA, suma totală fiind 91 milioane dolari SUA. Contul fiduciar de sechestru satisface următoarele condiții: (i) accesul părților terțe (inclusiv Trezoreria sau Ministerul Finanțelor) la mijloacele depuse în cont este blocat, (ii) mijloacele depuse în cont pot fi utilizate doar pentru a deservi datoria acumulată, în conformitate cu graficul de rambursare, cu respectarea prevederilor sancțiunilor internaționale, și (iii) mijloacele acumulate în cont pot fi transferate înapoi către Ministerul Finanțelor doar dacă există dovezi legale ale unui acord de deservire a datoriei prin alte instrumente sau dacă mijloacele respective trebuie transferate într-un alt cont, cu același scop.

III. Cadrul de politici

A. Politica bugetar-fiscală

9. Bugetul pentru anul 2024 a sprijinit reformele menite să stimuleze creșterea economică, asigurând în același timp o consolidare moderată, în concordanță cu cadrul macroeconomic convenit cu FMI. Printre prioritățile bugetului s-au numărat acordarea asistenței sociale mai bine țintite și consolidarea mecanismelor de protecție socială, sporirea securității energetice, susținerea dezvoltării sectorului privat, promovând totodată investițiile în infrastructură, reieșind din executarea bugetului. Pentru asigurarea protecției sociale, am indexat pensiile cu 6 la sută, în corespundere cu formula de indexare, ce prevede indexarea la rata inflației la sfârșitul anului plus componenta fixă, egală cu suma pensiei medii înmulțită la 50 la sută din rata reală a creșterii PIB. La sfârșitul lunii iulie, am aprobat o rectificare a bugetului pentru a reflecta disponibilitatea unor mijloace suplimentare din contul finanțării externe, a realoca cheltuielile, ținând cont de datele actualizate privind executarea bugetului, a majora alocațiile pentru Fondul rutier, Fondul național pentru dezvoltare regională și Fondul de reducere a vulnerabilității energetice, totodată menținând rezervele bugetare pentru situații excepționale.

10. În luna noiembrie, am pregătit a doua rectificare bugetară, pentru a reflecta nivelul mai mare decât cel scontat al veniturilor bugetare și pentru a permite o anumită ajustare a alocațiilor pe categorii de cheltuieli. În raport cu bugetul rectificat în luna iulie, deficitul bugetului a scăzut cu aproximativ 2,5 miliarde lei, datorită unei revizuirii în sus a veniturilor, determinată în mare parte de creșterea neașteptată a salariilor și a importurilor de produse de tutun și vehicule, în timp ce volumul total al cheltuielilor a rămas în general neschimbat. În urma rectificării bugetare, au fost majorate cu 550 milioane lei alocațiile de mijloace destinate Fondului de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM), fiind reflectat volumul mai înalt decât s-a scontat al contribuțiilor pe partea de venituri, totodată menținându-se neschimbat volumul transferurilor nete către FAOAM. În afară de aceasta, suma alocată pentru plățile salariale a fost majorată cu circa 400 milioane lei, atât pentru a reflecta majorarea sumei plăților obligatorii în urma reformării programelor de asistență socială, cât și pentru a reflecta reducerea fondului de rezervă (cu 165 milioane lei) destinat achitării concediilor plătite, volumul total al cărora se va majora ca rezultat al creșterii salariului mediu. Pe lângă aceasta, am suplinit cu circa 460 milioane

lei suma investițiilor în infrastructura rutieră. Dată fiind executarea sub nivelul scontat pe alte categorii de cheltuieli curente (circa 850 milioane lei) și a cheltuielilor capitale (100 milioane lei), suma cheltuielilor totale a rămas ușor sub cea indicată în rectificarea bugetară aprobată în luna iulie.

11. În bugetul pentru anul 2025, se acordă prioritate investițiilor capitale și sunt limitate cheltuielile curente, pentru a sprijini creșterea fără a periclita sustenabilitatea bugetului. Vom indexa pensiile conform prevederilor legislației și vom aproba majorări moderate ale salariilor în educație și sănătate, precum și vor fi majorate salariile minime și valorile de referință. Revizuirea procedurilor din cadrul Ministerului Infrastructurii și Dezvoltării Regionale vor permite o mai bună implementare a proiectelor capitale. În plus, anticipăm cheltuieli suplimentare pentru reducerea fondului de rezervă pentru achitarea concediilor anuale plătite. În afară de aceasta, am inclus mijloace de rezervă care urmează să fie utilizate în caz de șoc în sectorul electroenergetic, în volum de 600 milioane lei (0,17 la sută din PIB), fiind luată în calcul o posibilă creștere a prețurilor la energia electrică pentru consumatorii finali cu până la 50 la sută față de decembrie 2024, sub rezerva majorării prețului din cauza creșterii costurilor de achiziție a energiei electrice. Ne angajăm să utilizăm mijloacele de rezervă proporțional cu creșterea prețurilor la energia electrică și să solicităm sprijin suplimentar din partea partenerilor externi, în cazul în care prețurile vor crește cu peste 50 la sută. Mijloacele de rezervă sunt destinate acordării sprijinului suplimentar populației și acoperirii costurilor mai înalte ale energiei electrice în clădirile autorităților publice. În ansamblu, aceste politici vor duce la o reducere moderată a cheltuielilor totale ca procent din PIB. Măsurile de politică fiscală aprobate, inclusiv majorarea scutirii de bază la calcularea impozitului pe venitul persoanelor fizice pentru a compensa efectele asociate proceselor inflaționiste, introducerea de noi scutiri asociate cheltuielilor pentru educație și cheltuielilor de asigurare, precum și majorarea cotelor accizelor vor duce la o oarecare reducere a încasărilor la buget. Cu toate acestea, creșterea plăților salariale va compensa acest efect, ducând la o creștere globală a veniturilor bugetare ca procent din PIB. În consecință, deficitul bugetar total va scădea ușor, urmând cursul spre consolidare preconizat.

12. Bugetul pentru anul 2025 are ca obiectiv să contribuie la atingerea obiectivelor pe termen mediu formulate în Cadrul bugetar pe termen mediu (CBTM). CBTM pentru anii 2025-2027, aprobat în august 2024, prevede reducerea deficitului bugetului guvernului general la sută la 3,1 la sută până în anul 2027, ancorând nivelul datoriei publice totale sub cota de 45 la sută din PIB, pentru a asigura o protecție suficientă împotriva șocurilor și riscurilor neprevăzute. Aici vom pune accent pe reformele menite să mobilizeze veniturile interne, să îmbunătățească administrarea fiscală și să promoveze cheltuielile axate pe dezvoltarea sustenabilă. Ne propunem eficientizarea cheltuielilor publice, dezvoltarea pieței de capital interne și consolidarea guvernantei și transparenței bugetare.

13. Se atestă un nivel înalt de risc, că scenariul de bază va fi afectat negativ, în special din cauza amenințărilor existente la adresa securității și a perspectivelor incerte în sectorul energetic. Din aceste considerente, continuăm să revizuim planurile și politicile ce urmează a fi realizate în caz de situații neprevăzute, în consultare cu FMI, în funcție de evoluția situației. În cazul materializării acestor riscuri (a se vedea p. 5), vom solicita, de asemenea, sprijin financiar suplimentar din partea partenerilor noștri, sub formă de granturi și credite concesionale.

Reforme în vederea consolidării mobilizării veniturilor

14. Reformele ce țin de politica fiscală, administrarea veniturilor și administrarea vamală rămân prioritare. În consultare cu experții FMI, planificăm:

- **Revizuirea cadrului conceptual privind principalele categorii de impozite.** Recunoaștem că sistemul fiscal a suferit modificări frecvente, de la caz la caz, de-a lungul anilor, au dus la o acumulare de ineficiențe și complexități. Cu ajutorul experților FMI care acordă asistență tehnică, am realizat o analiză cuprinzătoare a Codului fiscal al Republicii Moldova pentru a identifica legăturile și compatibilitatea dintre politica fiscală și administrarea veniturilor. Analiza respectivă a arătat, că atât în cadrul impozitelor pe consum, cât și în cel al impozitelor pe venit se atestă lacune care afectează eficiența și echitatea sistemului fiscal. Pentru a sprijini creșterea economică, vom elabora și propune spre consultări publice un nou Capitol III al Codului Fiscal, stabilind un cadru nou pentru TVA – mai simplu, mai cuprinzător și aliniat la *acquis-ul comunitar* în materie de TVA (**criteriu de performanță structural nou, 30 septembrie 2025**).
- **Eficiențizarea facilităților fiscale.** Recunoaștem că facilitățile fiscale acordate selectiv unor agenți economici sau pentru anumite categorii de bunuri și servicii sporesc complexitatea sistemului fiscal, pot încuraja evaziunea fiscală, în cazul în care sunt concepute necorespunzător, și sunt adesea un instrument ineficient pentru atingerea obiectivelor sociale. Am inițiat o reformă a regimului de stimulente fiscale, începând cu o revizuire a facilităților fiscale existente (criteriu de performanță structural îndeplinit, 31 decembrie 2023). Pentru a asigura simplificarea sistemului fiscal și un grad mai înalt de echitate fiscală, vom efectua o analiză cost-beneficiu, identificând facilitățile fiscale care sunt cele mai ineficiente și mai puțin necesare (**criteriu de performanță structural, 31 decembrie 2024**). Până la sfârșitul lunii septembrie 2025, Guvernul va adopta proiectele actelor legislative necesare pentru eliminarea unor cheltuieli fiscale, începând din ianuarie 2026, inclusiv pentru extinderea bazei impozabile sau revizuirea regimelor de impozitare preferențiale, cu scopul obținerii de venituri anuale suplimentare de cel puțin 900 milioane lei comparativ cu situația la moment (**criteriu de performanță structural nou, 30 septembrie 2025**).
- **Vom continua să consolidăm administrarea veniturilor bugetare.** Vom fortifica în continuare capacitățile instituționale ale Serviciului Fiscal de Stat, conform recomandărilor experților FMI din cadrul asistenței tehnice respective, inclusiv celor aferente Instrumentului de evaluare diagnostică a administrării fiscale (TADAT). Se are în vedere: (i) instituirea unui proces cuprinzător de gestionare a riscurilor de conformitate, în condițiile unui cadru de guvernare funcțional în cadrul Serviciului fiscal de stat, care să permită detectarea și gestionarea în mod eficient a principalelor riscuri legate de veniturile fiscale; (ii) investigarea infracțiunilor fiscale și transmiterea către instituțiile abilitate de urmărire penală, cu semnarea protocoalelor relevante, eliminarea lacunelor din legislație, organizarea instruirii și acordarea asistenței tehnice cu concursul partenerilor externi; (iii) sporirea gradului de conformare fiscală voluntară și (iv) lansarea, până la sfârșitul anului 2024, a schimbului automatizat de informații cu Forumul global al OCDE privind transparența și schimbul de informații în scopuri fiscale. De asemenea, vom extinde domeniul de utilizare a programului automatizat de asigurare a conformării cerințelor la depunerea declarațiilor fiscale, care, la moment, include TVA și accizele, având ca scop includerea, până la sfârșitul anului 2024, rapoartelor privind veniturile persoanelor fizice, prezentate de angajatori. Cu asistența tehnică a FMI, vom elabora un raport care să sintetizeze constatările făcute în urma analizei cadrului legislativ și a practicilor de audit fiscal (**criteriu de**

performanță structural, 31 ianuarie 2025), care va servi drept bază pentru elaborarea unui plan de modernizare a procedurilor aferente controalelor fiscale (**criteriu de performanță structural, 30 aprilie 2025**). Mai mult ca atât, dat fiind că Republica Moldova a devenit în 2024 membră a Cadrului Incluziv BEPS al OECD, ne-am asumat angajamentul de a implementa în timp util standardele minime BEPS și vom publica în anul curent foaia de parcurs pentru adoptarea standardelor respective.

- **Vom continua acțiunile în vederea reducerii emisiilor globale de gaze cu efect de seră.** Accizele pentru carburanții cu plumb sunt ajustate anual în dependență de rata creșterii PIB-ului nominal, în vederea convergenței cu nivelurile minime ale UE până în anul 2027. Pe măsură ce gradul de incertitudine în sectorul energetic va scădea, vom spori eforturile de evaluare și perfecționare a sistemului fiscal în concordanță cu angajamentele privind emisiile de gaze cu efect de seră, asumate la nivel național, regional și internațional, în urma unei evaluări minuțioase a aspectelor sociale și economice.
- **Vom avansa reformele în sistemul vamal pe mai multe domenii importante.** Modificările prevederilor Codului vamal, elaborate în consultare cu UE și aprobate de Parlament în august 2021, au intrat în vigoare la 1 ianuarie 2024. Noul Cod vamal a asigurat armonizarea reglementărilor și procedurilor vamale naționale cu cele mai bune practici internaționale și o mai mare aliniere la Directivele UE. Au intrat în vigoare și actele normative aferente care asigură implementarea noilor prevederi ale Codului vamal. În continuare, vom actualiza legislația relevantă pentru a facilita punerea în aplicare a Protocolului OMS pentru eliminarea comerțului ilicit cu produse din tutun.
- **Vom consolida cadrul de combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, punând accent pe evaziunea fiscală în calitate de delict pertinent în contextul combaterii spălării banilor, totodată bazându-ne pe rezultatele Evaluării naționale a riscurilor.** Instrumentele existente de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, cum ar fi monitorizarea fluxurilor financiare transfrontaliere și raportarea tranzacțiilor suspecte, pot fi aplicate pentru a facilita detectarea și urmărirea infracțiunilor fiscale și cazurilor de transfer abuziv al profiturilor (inclusiv către jurisdicții offshore netransparente) și pentru a declanșa controale fiscale. În acest sens, ne propunem să îmbunătățim schimbul de informații între autorități, precum și colectarea, analiza și diseminarea informațiilor privind tranzacțiile financiare, consolidând cooperarea între Serviciul fiscal de stat, Serviciul pentru prevenirea și combaterea spălării banilor, BNM și organele de drept, fiind pus un accent suplimentar pe infracțiunile transfrontaliere în domeniul fiscal.

Reforme în vederea îmbunătățirii calității bugetului și transparenței bugetare

15. Credem în importanța fortificării transparenței bugetare și a procesului bugetar. În acest sens, vom acorda prioritate următoarelor acțiuni:

- **Instituționalizarea rapoartelor de analiză a cheltuielilor.** Considerăm că rapoartele de analiză a cheltuielilor sunt esențiale pentru identificarea posibilităților de sporire a eficienței și optimizării costurilor în sectoarele cheie. Am finalizat analiza cheltuielilor în educație și ne propunem să implementăm recomandările relevante. Urmează să finalizăm analiza cheltuielilor în sănătate. Suntem în proces de consolidare a rețelei de universități prin absorbția instituțiilor

de învățământ superior mai mici și prin fuzionarea institutelor de cercetări științifice cu universitățile, precum și fuzionarea unor instituții de învățământ profesional-tehnic, folosind economiile obținute în urma sporirii eficientizării cheltuielilor pentru îmbunătățirea procesului educațional. Vom colabora îndeaproape cu partenerii noștri din cadrul ONU pentru a efectua analize suplimentare ale cheltuielilor din sectorul asistenței sociale, pentru a spori eficiența în acest domeniu și pentru a monitoriza implementarea recomandărilor din rapoartele de analiză a cheltuielilor ce vizează îmbunătățirea calității educației, asigurarea eficacității și echității cheltuielilor publice destinate copiilor și altor grupuri vulnerabile.

- **Sporirea credibilității Cadrului bugetar pe termen mediu.** La moment, bugetele noastre se execută la un nivel sub cel planificat și se atestă devieri în volumul de cheltuieli efectuate față de cel inițial planificat. În cooperare cu ministerele de ramură, lucrăm la îmbunătățirea coordonării și o înțelegere mai clară a obstacolelor existente în procesul de executare a bugetului, scopul nostru fiind să limităm numărul și magnitudinea rectificărilor bugetare și să asigurăm un fond de rezervă transparent. Am demarat procesul de reflectare a conturilor bugetare în formatul prevăzut de Manualul de statistică a finanțelor publice (GFSM2014) pentru a extinde domeniul statisticii administrației publice și a soluționa unele probleme legate de clasificarea cheltuielilor. Bazându-ne pe asistența tehnică din partea FMI, ne propunem să reflectăm conturile bugetare pentru anul 2023 în formatul GFSM2014 (**criteriu de performanță structural, 30 aprilie 2025**). Cu asistență tehnică din partea FMI, vom tinde spre fortificarea procesului de elaborare și implementare a CBTM. Ne propunem să stabilim un cadru multianual, în care să avem limite obligatorii (pentru primul an bugetar) și indicative (pentru următorii doi ani) la cheltuieli. Existența unui cadru bugetar pe termen mediu mai robust le-ar permite cetățenilor să fie conștienți de întreg impactul bugetar multianual al politicilor noi, precum și de efectul acestora asupra sustenabilității bugetare pe termen lung, și, totodată, ar servi ca sistem de avertizare timpurie, ce ar asigura luarea măsurilor de remediere necesare.
- **Implementarea Strategiei de dezvoltare a managementului finanțelor publice.** În luna februarie 2023, în baza concluziilor Evaluării cheltuielilor publice și responsabilității financiare (PEFA) din anul 2022, am aprobat Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice pe anii 2023-2030. Scopul Strategiei este de a îmbunătăți procesul de elaborare și executare a bugetului și a spori eficiența, performanța și transparența finanțelor publice, facilitând astfel procesul de aderare la UE. Pe baza Strategiei, am elaborat trei documente-cheie de politici care să asigure implementarea ei la nivel operațional: (i) Planul de acțiuni pentru anii 2023-2025, care include măsuri și costuri detaliate, aprobat în decembrie 2023, (ii) Programul național de dezvoltare al sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026, aprobat în august 2023, și (iii) Programul de dezvoltare a controlului financiar public intern pentru anii 2024-2027, aprobat în martie 2024. Totodată, în scopul modernizării proceselor bugetare și îmbunătățirii controlului și transparenței finanțelor publice, în conformitate cu Strategia de dezvoltare a managementului finanțelor publice, făcând uz de mediul informațional unic și promovând digitalizarea, am aprobat în luna mai 2023 Conceptul sistemului informațional integrat al finanțelor publice (SIIFP).
- **Consolidarea achizițiilor publice.** Planificăm să implementăm noul sistem e-Achiziții, care va acoperi toate achizițiile publice, pentru a susține transparența proceselor de achiziții publice și

a presta servicii eficiente din punct de vedere al costurilor. Consolidăm capacitatea autorităților publice relevante pentru a eficientiza și accelera procesul de achiziții pe contractele încheiate. Guvernul a aprobat Programul național de dezvoltare a sistemului de achiziții publice pentru anii 2023-2026, având ca scop armonizarea în continuare a cadrului național de reglementare cu Acquis-ul comunitar, finalizarea cadrului secundar (normativ) de reglementare, dezvoltarea capacităților specialiștilor în domeniul achizițiilor publice și promovarea achizițiilor publice centralizate, inclusiv achizițiile publice sustenabile.

- **Perfecționarea mecanismelor de dezvoltare a informației privind riscurile bugetare și de management al riscurilor bugetare.** Am înregistrat progrese în identificarea și raportarea riscurilor bugetare și, începând cu 2018, publicăm Nota privind riscurile bugetar-fiscale, ca anexă la pachetul de documente aferente Legii bugetului de stat. În 2020, am extins acest exercițiu, incluzând principalele parteneriate public-private, întreprinderile de stat mari și garanțiile de stat, inclusiv cele acordate în cadrul programului "Prima casă". Cu asistența tehnică din partea UE, aplicăm o metodologie nouă pentru a evalua riscurile bugetare asociate cu un grup de întreprinderi de stat și planificăm să extindem acest exercițiu, incluzând alte întreprinderi de stat, inclusiv din sectorul energetic. Planificăm să extindem conținutul Notei privind riscurile bugetar-fiscale, astfel încât ea să includă informație privind riscurile climatice (secțiunea F). Vom continua să îmbunătățim notele privind riscurile bugetare, cu extinderea domeniilor acoperite, cu o mai bună monitorizare, coordonare inter-instituțională și asigurarea unei calități mai bune de raportare a angajamentelor contingente (a se vedea planurile de reformare a sectorului întreprinderilor de stat, secțiunea D).
- **Consolidarea sistemului de gestionare a datoriei publice și a fluxurilor de numerar.** În pofida progresului înregistrat în ultima perioadă, în special în ceea ce privește calitatea datelor și coordonarea inter-instituțională, instrumentele financiare rămân a fi limitate și concentrate pe hârtii de valoare cu termen de scadență scurt, iar piața valorilor mobiliare de stat rămâne a fi slab dezvoltată. Pentru a activa piața creanțelor aferente valorilor mobiliare de stat și a facilita finanțarea internă, în septembrie 2023 am reușit să emitem cu succes obligațiuni de stat cu o scadență de 10 ani. În iulie 2024, am lansat platforma eVMS, care a fost elaborată pentru a le permite investitorilor persoane fizice acces direct și simplu la piața hârtiilor de valoare de stat. Prima rundă de subscriere prin intermediul platformei eVMS a avut loc în perioada 16-25 septembrie 2024. Pe parcursul acestei perioade, au fost înregistrate 815 tranzacții, în valoare totală de 78,7 milioane lei. Merită de notat, că cererea a depășit oferta cu 57,4 la sută, fapt care confirmă încrederea și interesul puternic al investitorilor. Ne vom consolida capacitățile operaționale și practicile de gestionare a numerarului, vom lua măsuri pentru a dezvolta în continuare sistemul dealerilor primari, vom îmbunătăți coordonarea între instituții și vom lua măsuri pentru a le permite investitorilor externi să obțină acces pe piața datoriei publice interne. Pentru asigurarea sustenabilității datoriei, în strategia de contractare a împrumuturilor vom acorda prioritate granturilor și finanțării din partea donatorilor, în condiții de concesionalitate.
- **Combaterea economiei tenebre în vederea creării unui spațiu bugetar mai mare.** Ponderea estimată a ocupării forței de muncă în economia tenebră din Republica Moldova este de circa 23 la sută, fiind în mare parte în agricultură (circa 61 la sută din totalul economiei tenebre), construcții (circa 22 la sută) și sectorul Horeca (circa 7 la sută). Aici se include munca nedeclarată și veniturile care ar contribui la creșterea PIB-ului și veniturilor fiscale, dacă ele ar fi

formalizate. Pierderile estimate de venituri fiscale constituie circa 5-7 la sută din PIB, inclusiv pierderile în urma achitării salariilor în plic (circa 30 la sută din cheltuielile salariale ale agenților economici). În urma analizei funcționale a Inspectoratului de stat al muncii, realizate de Organizația internațională a muncii (OIM), au fost identificate un șir de constrângeri critice: cadrul legal slab funcțional, absența unor sancțiuni care să descurajeze comportamentul nedorit și capacitățile insuficiente ale autorităților. În acest context, reformăm Inspectoratul de stat al muncii pentru a asigura o mai bună guvernanță, a îmbunătăți capacitatea de analiză a riscurilor și a asigura o mai bună aliniere a mandatului instituției la prevederile convențiilor OIM, inclusiv prin inspecții neanunțate și sancțiuni ar descuraja încălcările. Obiectivul nostru cheie este de a crea un spațiu bugetar mai mare, a promova concurența loială, a îmbunătăți condițiile pe piața muncii și a integra munca la negru în sistemul de asigurări sociale.

Reforme menite să facă cheltuielile eficiente, sustenabile și favorabile creșterii economice

16. Ne propunem să îmbunătățim calitatea serviciilor publice pentru a sprijini obiectivele de creștere economică și echitate socială.

- **Consolidăm cadrul de management al investițiilor publice, în vederea sporirii continuității executării și calității investițiilor publice și eliminării lacunelor ce țin de infrastructură.** În baza recomandărilor Raportului privind evaluarea managementului investițiilor publice (PIMA) din anul 2019 și în conformitate cu rezultatele Analizei gestionării investițiilor publice în contextul schimbărilor climatice (C-PIMA) din 2023, ne propunem să consolidăm etapele de planificare, alocare de resurse și implementare din ciclul de gestionare a investițiilor publice, ținând cont de impactul schimbărilor climatice și de protecție a mediului (măsurile de reformă nr. 7-9, secțiunea F). Din anul 2024, aplicăm prevederile Regulamentului nr. 684, care prevede evaluarea obligatorie a impactului de mediu și vulnerabilității din punct de vedere a schimbărilor climatice pentru identificarea, evaluarea, aprobarea și monitorizarea proiectelor de investiții publice, care se preconizează a fi finanțate în cadrul CBTM și bugetului de stat. Pe baza progresului atins, vom elabora un registru al proiectelor de investiții aprobate spre finanțare din bugetul de stat, proiectelor cu finanțare externă și fondurilor de dezvoltare și vom face publică toată documentația aferentă, până în iulie 2025.
- **Consolidarea sistemului unitar de salarizare în sectorul bugetar.** Planificăm să reformăm structura salariilor din sectorul public, pe baza unei înțelegeri comune între toate părțile interesate, în limita resurselor disponibile. Ca prim pas în această direcție, vom apela la asistență tehnică, pentru a pregăti o foaie de parcurs pentru o reformă cuprinzătoare a structurii salariale, pe termen mediu, pentru a ține sub control presiunile pe partea cheltuielilor salariale, asigurând în același timp o prestare eficientă a serviciilor. Ministerul Finanțelor va aproba foaia de parcurs pentru realinierea funcțiilor în raport cu pozițiile, reducerea numărului de valori de referință, fiind totodată evaluat impactul bugetar al reformei respective (**criteriu de performanță structural nou, 30 iunie 2025**). Analiza va viza sistemul unitar de salarizare în sectorul bugetar, dintr-o perspectivă pe termen mediu sincronizată cu procesul CBTM, având ca scop îmbunătățirea coeficientului de compresie a salariilor și soluționarea necesităților critice de personal. Pe viitor, la majorarea salariilor se va ține cont de un set bine definit de criterii, cu alinierea titlurilor și funcțiilor.

- **Asigurarea sustenabilității sistemului de pensii.** Sistemul de pensii se confruntă cu provocări semnificative, inclusiv baza îngustă a contribuabililor, îmbătrânirea populației și scăderea ratelor de înlocuire. Pentru a depăși aceste provocări, avansăm în implementarea reformelor în vederea stimulării angajării în câmpul muncii și reducerii cotei de angajări neformale pe piața muncii, inclusiv prin lărgirea bazei de plătitori ai contribuțiilor sociale.
- **Perfecționarea programelor de asistență socială.** În consultare cu Banca Mondială, am inițiat reforma Programului de ajutor social, în vederea consolidării asistenței acordate familiilor cele mai vulnerabile, îmbunătățirii calității identificării beneficiarilor programelor de asistență socială și optimizării criteriilor de eligibilitate în cadrul celorlalte programe. De asemenea, intenționăm să redirecționăm resursele de la plățile bazate pe categorii (inclusiv plățile ad-hoc bazate pe categorii) spre cele acordate în funcție de veniturile evaluate indirect și să asigurăm funcționarea sistemului de depunere a cererilor la distanță pentru programele bazate pe venituri. Reforma prevede și simplificarea evaluării veniturilor prin metode indirecte, clarificând criteriile de eligibilitate pentru ajutorul social și îmbunătățind interconectarea sistemelor informaționale. În strânsă cooperare cu partenerii din ONU, vom continua să monitorizăm impactul războiului asupra condițiilor de trai ale populației și vom ajusta nivelul de asistență în modul corespunzător, pentru a proteja categoriile cele mai vulnerabile, în special familiile cu copii.
- **Îmbunătățirea structurii Fondului de reducere a vulnerabilității energetice (FRVE).** Fondul de reducere a vulnerabilității energetice, lansat în sezonul rece 2022-2023, este în continuare o sursă importantă de sprijin pentru categoriile cele mai vulnerabile ale populației. Pregătindu-ne pentru sezonul rece 2023-2024, am consolidat cele două programe de reducere a sărăciei energetice – APRA (ajutorul pentru perioada rece a anului) și FRVE, pentru a oferi un suport combinat gospodăriilor casnice. Am îmbunătățit sistemul de identificare a beneficiarilor programului, mărin numărul de categorii de vulnerabilitate energetică și ridicând pragul de eligibilitate, cu acordarea compensațiilor pentru principala sursă de energie folosită la încălzirea locuinței. Peste 770 mii gospodării casnice (65 la sută din total gospodării casnice din Moldova) au beneficiat de compensații la factură în sezonul de încălzire 2023-2024. Pe viitor, pentru sezonul rece 2024-2025, am înlocuit compensațiile incluse în factură cu transferuri bănești, acordând în continuare sprijin financiar bine ținut, asigurându-ne, totodată, că sistemul de compensații nu încurajează sporirea consumului de energie (secțiunea F).
- **Fortificarea eforturilor de asigurare a egalității de gen.** În pofida progresului atins în ultimii doi ani, rata de participare în forța de muncă rămâne a fi scăzută pentru femei, constituind 55 la sută, comparativ cu 62 la sută pentru bărbați, în timp ce salariile femeilor sunt în medie cu 13,7 la sută mai mici decât ale bărbaților, din cauza diferențelor în nivelul de studii, vârstă și stagiul de muncă. Recunoscând importanța creșterii ratei de participare și angajare în câmpul muncii a femeilor, am introdus condiții de lucru flexibile, am promovat modificările legislative și normative necesare privind serviciile alternative de îngrijire a copiilor și am extins serviciile de îngrijire a copiilor. Pe viitor, vom depune eforturi pentru a îmbunătăți și mai mult accesul la serviciile de îngrijire a copiilor, pentru a facilita reintegrarea mai rapidă a femeilor în câmpul muncii după ieșirea din concediul de maternitate. De asemenea, vom colabora cu agențiile ONU în vederea consolidării capacităților pentru a putea include dimensiunea de gen în agenda mai largă de reformă a sistemului de gestionare a finanțelor publice, oferind

ministerelor de resort îndrumări ce țin de monitorizarea și raportarea informațiilor sensibile la gen.

B. Politica monetară

17. BNM este pregătită să ajusteze politica monetară în concordanță cu cadrul de țintire a inflației. Deciziile de politică monetară continuă să fie ghidate de evoluția inflației, iar ajustările - de prognoza inflației pentru următoarele 12-24 luni, obiectivul fiind de a menține inflația în intervalul țintă. Sub rezerva menținerii inflației în intervalul țintit, vom promova o politică monetară care să sprijine și redresarea economică.

- **Rata de bază.** Promovarea unei politici monetare focusate spre perspectivă și bazate pe statistica raportată a contribuit la limitarea impactului efectelor secundare ale inflației și la ancorarea așteptărilor. După ce a atins un nivel maxim în octombrie 2022, inflația măsurată prin indicele prețurilor de consum a început să scadă brusc, stabilizându-se, începând cu octombrie 2023, în limitele intervalului țintă stabilit de BNM. Inflația de bază a crescut, dar creșterea respectivă a fost compensată de scăderea prețurilor reglementate. BNM a dat startul unui ciclu de relaxare a politicii monetare în decembrie 2022, reducând treptat rata de bază de la 21,5 la sută la 3,6 la sută în mai 2024, nivel la care a rămas până în prezent. De asemenea, BNM a relaxat treptat cerințele privind rezervele obligatorii ale băncilor în monedă națională și în valută, până la 27 și 36 la sută, respectiv. Deciziile noastre viitoare privind rata de bază vor fi calibrate cu atenție și vor fi ghidate de evaluări frecvente ale perspectivelor inflației, precum și de analiza echilibrului riscurilor, având în vedere mediul extrem de incert. De asemenea, vom continua să revizuiim parametrii altor instrumente de politică monetară și vom normaliza treptat rata rezervelor obligatorii, pentru a sprijini în continuare creditarea sectorului privat.
- **Intervențiile valutare.** În perioada decembrie 2023 – septembrie 2024, moneda națională a fluctuat atât în raport cu dolarul american, cât și în raport cu euro. Totodată, rezervele valutare brute au crescut până la sfârșitul lunii septembrie 2024 la circa 5,7 miliarde dolari americani, inversând în surplus pierderile din perioada de la începutul războiului. BNM este pregătită să permită ajustările necesare ale cursului de schimb și va continua să gestioneze rezervele într-o manieră conservativă, limitând intervențiile doar la cele necesare pentru prevenirea volatilității excesive a cursului de schimb, pe baza unei abordări ghidate de reguli stabilite, totodată comunicând într-o manieră activă cu actorii de pe piață în ceea ce privește strategia sa de intervenții.
- **Măsuri de contingență.** Respectând angajamentul de a implementa politicile trasate, BNM, în condițiile unui nivel de incertitudine fără precedent, este gata să întreprindă măsurile de contingență necesare, în caz dacă se vor materializa riscurile de înrăutățire gravă a situației, punând în pericol stabilitatea macroeconomică și cea financiară. În consultare cu experții FMI, vom lua astfel de măsuri ca parte a unui set mai larg de măsuri de ajustare macroeconomică.

C. Politicile din sectorul financiar

18. Sectorul bancar rămâne rezilient, dar riscurile persistă. Capitalizarea băncilor rămâne în continuare la un nivel adecvat, suficiența capitalului pe sistem la sfârșitul lunii august 2024

constituind aproape 27 la sută, în timp ce ponderea creditelor neperformante în total credite a scăzut până la 4,5 la sută. Coeficientul de acoperire a lichidităților de 292 la sută a depășit considerabil limita prescrisă de 100 la sută, revenind la nivelul de dinainte de război. Volumul total al depozitelor a crescut treptat, constituind la moment cu circa 38 la sută mai mult decât nivelul de dinainte de război, în timp ce ponderea depozitelor în valută străină în total depozite a scăzut nesemnificativ, până la 35,5 la sută. Profitabilitatea băncilor a rămas bună, deși a scăzut recent ca urmare a normalizării politicii monetare, fapt care a dus la scăderea marjelor dobânzilor nete. La sfârșitul lunii august, rentabilitatea capitalului propriu și rentabilitatea activelor au constituit 14,8 la sută și, respectiv, 2,4 la sută. Riscurile geopolitice și macroeconomice rămân înalte și, dacă s-ar materializa, ar putea să ducă la scăderea profitabilității și refluxul depozitelor în bănci.

19. Creditarea persoanelor fizice de către bănci continuă să-și revină după o contractare semnificativă în anii 2022-2023. Monitorizăm potențiala acumulare a riscului sistemic.

Creditarea persoanelor fizice s-a accelerat, începând cu trimestrul al treilea al anului 2023, ca urmare a relaxării politicii monetare, a relaxării cerințelor de creditare și ca urmare a manifestării efectelor bazei. Pe de altă parte, transmiterea necompletă a efectului reducerii ratei de bază a BNM asupra ratelor de creditare și cererea slabă cauzată de perspectivele economice incerte au contribuit la creșterea lentă a creditării persoanelor juridice. Cerințele regulatorii privind creditarea responsabilă și stabilirea unui prag de 80 la sută pentru raportul dintre credite și valoarea gajului (LTV) și a unui prag de 40 la sută pentru raportul dintre serviciul datoriei și venitul total (DSTI) s-au dovedit eficiente. Vom finaliza unificarea cadrului de reglementare a activității băncilor și societăților de creditare nebanară. Suntem în proces de efectuare a unei calibrări inițiale. În pofida creșterii rapide a prețurilor la locuințe, planificăm să menținem nivelul curent al pragului pentru raportul dintre credite și valoarea gajului (LTV). Totodată, analizăm oportunitatea ajustării pragului pentru raportul dintre serviciul datoriei și venitul total (DSTI). Având în vedere faptul că ritmul creșterii creditării bancare este mai jos decât cel estimat pe termen lung, am menținut rata amortizorului anticiclic la zero și rata amortizorului sistemic la 1 la sută. În luna octombrie 2023 am eliminat amortizorul de risc sistemic de expunere a persoanelor fizice, datorită îmbunătățirii indicatorilor de calitate a creditelor acordate persoanelor fizice și condițiilor dezinflaționiste cu un impact negativ mai redus asupra veniturilor reale ale populației. Efectuarea analizei planificate în cadrul Programului de evaluare a sectorului financiar (FSAP) al FMI, care va demara la începutul anului 2025, ne va permite să evaluăm progresele atinse în urma implementării reformelor în sectorul financiar.

20. Ne menținem angajamentul de a consolida în continuare autonomia instituțională și guvernanta BNM, în consultare cu FMI.

Independența BNM rămâne esențială pentru asigurarea credibilității și eficacității politicii monetare, precum și pentru menținerea stabilității macroeconomice și financiare. În acest sens, la 11 iulie 2024 Parlamentul a adoptat un pachet de modificări legislative care includ: (i) asigurarea autonomiei operaționale a BNM în privința activelor sale, (ii) revizuirea prevederilor Codului administrativ în vederea eliminării termenelor limită nerezonabile în activitatea de supraveghere a BNM și (iii) suplinirea mandatului BNM cu competențe explicite de asigurare a stabilității financiare și promovare a politicii macro-prudențiale. Mai mult, în conformitate cu recomandările misiunii FMI din martie 2024, care a acordat asistență tehnică în materie de autonomie și guvernanta a BNM, și în urma consultărilor cu echipa FMI, vom prezenta Parlamentului un set de modificări la Legea cu privire la Banca Națională a Moldovei pentru a consolida în continuare autonomia și guvernanta BNM (**criteriu de**

performanță structural, 30 noiembrie 2024; urmează a fi realizat în calitate de acțiune prealabilă). Modificările respective includ consolidarea procedurilor legate de numirea și eliberarea din funcție, prevăzând la eliberarea din funcție un drept de veto dublu și cerințe explicite de procedură, dar și reformarea structurilor de guvernare și decizionale ale BNM, în special în ceea ce privește calificarea membrilor, componența organelor decizionale și durata mandatului. Am solicitat, de asemenea, o analiză a transparenței BNM de către experții FMI, care urmează să fie finalizată în noiembrie 2024. Vom discuta principalele concluzii și recomandări în cadrul următoarelor evaluări și vom include în program de acțiuni în vederea punerii lor în aplicare. Vom consolida în continuare guvernarea BNM prin revizuirea actelor normative, organigramei și strategiei BNM, inclusiv ținând seama de noile competențe atribuite organelor de conducere abilitate cu luarea deciziilor. Planificăm să includem cerința ca organele abilitate cu luarea deciziilor să efectueze exerciții de autoevaluare. În colaborare cu alte instituții de stat, am încheiat un memorandum de înțelegere care să clarifice responsabilitățile instituțiilor implicate în procesul de recuperare a activelor sustrate în urma fraudei bancare din anii 2014-2015 (a se vedea p. 36).

21. Ne păstrăm pe deplin angajamentul de a proteja progresul atins în reformarea sectorului bancar. În acest scop, vom menține standardele stricte de reglementare existente și ne vom asigura că acțiunile întreprinse în procesul de înlăturare a acționarilor care nu corespund criteriilor de onorabilitate și profesionalism – inclusiv a celor care dețin cote de acțiuni în bănci în baza unor acțiuni concertate, fără aprobare prealabilă – sunt ferm implementate. Ne angajăm să facem uz de toate căile legale și să întreprindem măsuri pentru a face față oricăror provocări pentru progresul atins în reformarea sectorului bancar și a proteja securitatea economică. Suntem hotărâți să facem dreptate în raport cu făptașii fraudei bancare din 2014-2015, prin îndeplinirea justiției pe calea efectuării investigațiilor, urmării penale și desfășurării proceselor de judecată, într-o manieră independentă și cuprinzătoare. În acest context, recunoaștem riscurile pentru stabilitatea financiară care ar putea surveni în urma desfășurării procedurilor legale față de bănci, în calitatea lor de persoane juridice. Ținând cont de acest fapt, consolidăm mecanismele de management al crizelor, ridicând discuția asupra problemelor stabilității financiare și riscurilor bugetare din sistemul bancar la nivelul Comitetului național de stabilitate financiară, totodată analizând riscurile respective la nivelul Consiliului suprem de securitate. Am pregătit – și vom discuta, în caz de necesitate, în cadrul Comitetului național de stabilitate financiară – planuri cuprinzătoare de acțiuni în situații de urgență pentru (i) a ne asigura ca toate cerințele față de provizioane și față de capital aplicate băncilor într-o asigurare a respectării deciziilor judecătorești în derulare să fie conforme cu standardele internaționale de raportare financiară și regulamentele BNM; (ii) a solicita prezentarea unor planuri credibile de restabilire a capitalului, cu termene clare, în cazurile în care nivelul capitalului scade sub limitele prudențiale, de rând cu alte acțiuni de supraveghere menite să remedieze situația; și (iii) a pune în aplicare, dacă va fi necesar, măsuri de rezoluție identificate de către autoritățile competente, în vederea menținerii stabilității financiare, în conformitate cu Legea privind redresarea și rezoluția băncilor. Vom lua măsuri hotărâte și vom depune eforturi de bună credință pentru a soluționa problemele istorice ale B.C. "Victoriabank", proces ce ar putea contribui la stimularea creditării și atragerea investițiilor străine.

22. Suntem hotărâți să fortificăm supravegherea sectorului financiar, inclusiv prin consolidarea cadrului de gestionare a crizelor financiare și cadrului macro-prudențial, în conformitate cu recomandările Raportului privind analiza stabilității sectorului financiar (FSSR). În acest scop, BNM a făcut o evaluare tematică a Legii privind redresarea și rezoluția

băncilor și a actelor normative aferente, în conformitate cu cele mai bune practici aplicabile condițiilor din Moldova și în baza recomandărilor experților FMI, pentru a identifica deficiențele și a spori flexibilitatea cerințelor minime privind fondurile proprii și obligațiunile eligibile (MREL), condițiile de acces la fondul de rezoluție și participarea Fondului de garantare a depozitelor în sectorul bancar (FGDSB) la finanțarea măsurilor de rezoluție (criteriu de performanță structural îndeplinit, 30 iunie 2023). Proiectul de lege a fost prezentat Parlamentului în luna septembrie 2024 și urmează a fi adoptat până la sfârșitul anului 2024. De asemenea, pe baza recomandărilor experților FMI formulate în urma misiunilor de asistență tehnică, am avansat în procesul evaluării ample a cadrului de lichidare a băncilor și am elaborat modificările legislative relevante, având în vedere consolidarea procedurilor de lichidare, inclusiv prin introducerea unei proceduri de lichidare forțată care să asigure atingerea obiectivelor de politici publice fără a împiedica îndeplinirea de către BNM a altor funcții.

23. Ne angajăm să consolidăm mecanismele de asigurare a stabilității financiare.

Continuăm să îmbunătățim cadrul de testare a rezistenței sistemice în situații de stres. Am început lucrul ce ține de efectuarea testelor de rezistență la stres pentru societățile de creditare nebanca care până acum s-au bazat pe analiza sensibilității la riscuri. Am implementat un sistem de analiză a riscurilor sectoriale pentru a monitoriza acumularea riscurilor sistemice. Totodată, am început aplicarea testării rezistenței sistemice la stres în funcție de variația ratei de acoperire a necesarului de lichiditate, pentru a monitoriza lunar presiunile asupra lichidității. Pe lângă introducerea recentă a obligativității raportării pe baza scării scadențelor activelor și obligațiunilor, vom introduce simulări pentru a testa impactul asupra lichidității, pe baza fluxurilor de numerar (rezultatele cărora vor fi incluse în Raportul de stabilitate financiară pentru anul 2025). Vom consolida în continuare capacitatea FGDSB de a rambursa depozitele asigurate în cazul unor falimente bancare în viitor, inclusiv prin testarea rezistenței sistemice la stres atât a FGDSB, cât și a băncilor. Lucrăm la elaborarea unui plan de acțiuni privind asigurarea depozitelor din cadrul asociațiilor de economii și împrumut, termenul stabilit fiind sfârșitul anului 2025. Consolidăm în continuare nivelul de pregătire a BNM pentru situațiile de rezoluție bancară, inclusiv prin elaborarea planurilor operaționale și consolidarea cooperării inter-instituționale. Suntem în proces de elaborare a actelor normative pentru operaționalizarea instrumentului bancă-punte, termenul planificat pentru adoptarea cărora este sfârșitul anului 2025, și al instrumentului de recapitalizare internă, adoptarea căruia fiind planificată pentru sfârșitul anului 2026. Am actualizat reglementările interne și externe privind asistența urgentă sub formă de lichidități, în conformitate cu cele mai bune practici, inclusiv prin: stabilirea termenului maxim de scadență a creditelor de urgență la două săptămâni, totodată specificând clar diferența dintre această categorie de credite și termenul de scadență stabilit prin lege pentru asistența urgentă sub formă de lichidități (trei luni, cu posibilitatea de extindere până la un an); extinderea orizontului de timp pentru definiția termenului "viabilitate" de la 12 la 36 luni; specificarea dreptului discreționar al BNM în procesul de selectare a gajului pentru asigurarea asistenței urgente sub formă de lichidități; și definirea ordinii mobilizării activelor eligibile în calitate de gaj pentru asistența urgentă sub formă de lichidități și prin determinarea nivelului minim oficial al deducerilor din valoarea activelor, cu asigurarea posibilității de a permite formarea de gaj în exces. În urma asistenței tehnice acordate de FMI, BNM a elaborat o versiune actualizată a Regulamentului cu privire la asistența de lichiditate în situații de urgență, care are ca scop incorporarea recomandărilor făcute. Planificăm să aprobăm noua versiune a Regulamentului până la 30 iunie 2025. Ulterior, vom efectua un exercițiu detaliat de simulare până la 31 decembrie 2025. Vom începe discuțiile privind modificarea legislației relevante pentru a clarifica tipurile de garanții

de stat și condițiile în care acestea ar putea fi acordate în contextul asistenței urgente sub formă de lichidități.

24. Ne angajăm să dezvoltăm un sistem financiar sustenabil și cu responsabilitate față de mediu, inclusiv asigurându-ne că riscurile climatice nu amenință stabilitatea financiară, în conformitate cu planul strategic al BNM. Ne propunem să creăm un cadru financiar durabil, bazat pe cele mai bune practici internaționale și ale UE, ținând cont de specificul Republicii Moldova, începând cu reformele în cadrul programului susținut de Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate, care urmează a fi realizate până la finele anului 2025 (secțiunea F). Am demarat această activitate cu participarea diverselor instituții interguvernamentale, BNM, Comisiei naționale a pieței financiare (CNPF), reprezentanților sectorului financiar, experților în domeniul climei și mediului, beneficiind totodată de sprijin din partea partenerilor de dezvoltare. În afară de aceasta, BNM își dezvoltă capacitățile de reglementare și supraveghere pentru a putea monitoriza, evalua, raporta și gestiona riscurile financiare și cele legate de protecția mediului și schimbările climatice, inclusiv prin participarea la diverse ateliere de lucru și ședințe ale grupurilor de lucru în cadrul Rețelei de servicii bancare și financiare durabile (SBFN). BNM va integra taxonomia finanțelor durabile și alte documente informative și de reglementare în cadrul său de reglementare a activității participanților din sectorul financiar. Am modificat deja cadrul nostru de gestionare a rezervelor pentru a permite în mod explicit investițiile în "obligațiuni verzi" și vom continua lucrul asupra recomandărilor și prevederilor relevante pentru dezvoltarea unei piețe de capital durabile în Republica Moldova.

25. Perfecționăm supravegherea sectorului nebanca în materie de viabilitate, guvernanză corporativă și practici de gestionare a riscurilor. Din 1 iulie 2023, BNM i-au fost transferate responsabilitățile de reglementare și supraveghere a societăților de creditare nebanca, asociațiilor de economii și împrumut, birourilor istoriilor de credit, companiilor de asigurări și companiilor de intermediere în sectorul asigurărilor. În urma transferului de responsabilități, am actualizat cerințele de raportare pentru societățile de creditare nebanca, care au fost adoptate în ianuarie și au intrat în vigoare din iulie 2024. Primele date prezentate în baza noilor cerințe de raportare să fie colectate în octombrie 2024. Planificăm să introducem noile cerințe de raportare pentru asociațiile de economii și împrumut până la sfârșitul anului 2026. Supravegherea și reglementarea sectorului vor continua să fie orientate spre asigurarea stabilității financiare, fiind în același timp ghidate de principiul proporționalității. În ceea ce privește Sistemului informațional automatizat de stat RCA Data, am realizat progrese semnificative în optimizarea și digitalizarea proceselor pentru asigurători, inclusiv prin actualizarea sistemului de evidență a oricăror modificări ale datelor, integrându-l cu platforma MConnect și elaborarea de noi instrumente digitale. CNPF a adoptat actele normative cu privire la licențiere, acționarii calificați, condițiile de conformitate și cerințele prudențiale (criteriu de performanță structural îndeplinit, 30 iunie 2023). BNM a elaborat partea rămasă a cadrului normativ necesar pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II, care a fost adoptat în septembrie (**criteriu de performanță structural, 30 septembrie 2024**). Suntem în proces de elaborare a instrucțiunilor pentru societățile de asigurări pentru a asigura raportarea adecvată, conform cerințelor actelor normative referitoare la pilonii II și III ai cadrului Solvency II. După încheierea proiectului UE Twinning, BNM efectuează o analiză a bilanțurilor contabile ale companiilor de asigurări pentru a determina gradul de pregătire a acestora pentru implementarea pilonului I al cadrului Solvency II. În paralel, BNM elaborează prevederile legislative pentru transpunerea pilonului I, cu scopul de a

promova adoptarea lor în anul 2026, data intrării în vigoare urmând să fie determinată, luând în considerare rezultatele analizei bilanțurilor companiilor de asigurări.

26. Consolidăm cadrul de reglementare a piețelor de capital și actualizăm arhitectura instituțională de protecție a consumatorilor de servicii financiare. Continuăm să analizăm posibilitățile de dezvoltare în continuare a pieței de capital, fiind conștienți de necesitatea de a spori accesul la finanțare al companiilor din Moldova. În consultare cu părțile interesate, inclusiv cu FMI, pregătim o strategie de dezvoltare a cadrului de reglementare a activității Depozitarului central unic al valorilor mobiliare (DCU) pentru a stimula intermedierea financiară și a facilita investițiile în instrumente financiare.

- **Depozitarul central unic al valorilor mobiliare.** Am consolidat supravegherea piețelor de capital prin transferarea de la BNM la CNPF a competențelor de supraveghere legate de piața de capital ale DCU. Am creat un grup de lucru comun al acestor instituții pentru a stabili aspectele ce țin de supraveghere, drepturile de proprietate și guvernanta DCU în condițiile noului cadru de reglementare. Am elaborat un proiect de lege privind modificarea actelor normative aferente Legii cu privire la Depozitarul central unic al valorilor mobiliare pentru a clarifica responsabilitățile de reglementare și supraveghere ale BNM și CNPF, în vederea promovării siguranței, eficienței și integrității pieței de capital și a sistemelor de decontare utilizate pentru valorile mobiliare. Acest proiect de lege a fost aprobat de Guvern și apoi adoptat de Parlament în luna septembrie 2023. Vom continua eforturile de aliniere a Legii privind Depozitarul central unic al valorilor mobiliare la acquis-ul UE și de consolidare a supravegherii depozitărilor de valori mobiliare corporative și companiilor de investiții, pentru a asigura transparența drepturilor de proprietate. Vom revoca atribuțiile Depozitarului central unic al valorilor mobiliare de a achiziționa și deține valori mobiliare nestatale.
- **Protecția consumatorilor de servicii financiare.** Din 2 iulie 2023, CNPF i-a fost încredințat mandatul de protecție a consumatorilor de servicii financiare, inclusiv prin acordarea unor responsabilități bine definite în materie de protecție a consumatorilor pentru toate serviciile financiare (pentru serviciile bancare – din 1 ianuarie 2024). Am elaborat conceptul arhitecturii instituționale care stă la baza reformei, fiind clar definite obiectivele și responsabilitățile BNM și CNPF. Modificările legislative necesare pentru realizarea reformei au fost adoptate de Parlament la 30 iunie 2023, iar CNPF a aprobat o nouă organigramă care reflectă mai bine noile competențe. În prezent, CNPF revizuieste cadrul de reglementare privind protecția consumatorilor de servicii financiare, aliniindu-l la acquis-ul UE și consolidându-și competențele instituționale. Am elaborat un proiect de lege pentru consolidarea cadrului de protecție a consumatorului care, printre altele, va extinde domeniul de aplicare a reglementărilor pentru protecția consumatorului prin includerea sectorului asociațiilor de economii și împrumut. De asemenea, am asigurat o finanțare adecvată pentru CNPF în vederea exercitării noului mandat. Cu susținerea USAID și Băncii Mondiale, consolidăm capacitățile instituționale și de reglementare pentru o mai bună exercitare a funcției de supraveghere, iar CNPF efectuează activ controale cu activități aferente.
- **Piața de capital.** CNPF continuă procesul de elaborare a strategiei naționale de dezvoltare a pieței de capital, cu sprijinul USAID și ținând cont de recomandările experților din cadrul proiectului BERD "Strategia de dezvoltare a pieței și planul de afaceri pentru infrastructura pieței de capital din Moldova". Am efectuat diagnosticul pieței de capital din Moldova, iar

concluziile vor fi folosite ca bază la elaborarea strategiei naționale. Ne propunem să finalizăm strategia până la sfârșitul anului 2024. Ca urmare a adoptării și intrării în vigoare a cadrului de reglementare pentru fondurile de pensii facultative, CNPF a aprobat decizia de înființare a unei prime companii de pensii eligibile pentru operarea unui fond de pensii facultativ și la moment se desfășoară procesul de licențiere respectiv.

27. Luăm măsuri în vederea îmbunătățirii incluziunii financiare. În acest scop, BNM modernizează în mod activ infrastructura pieței financiare pentru a facilita plățile fără numerar, mai puțin costisitoare, iar în martie 2024 am lansat sistemul de plăți instantanee MIA; peste 345 000 conturi de utilizatori fiind activate până la mijlocul lunii septembrie. În iulie 2024, BNM a lansat funcționalități de plată noi, inclusiv MIA pentru afaceri (plăți către comercianți în baza codurilor QR) și transferuri Me2Me pentru persoane fizice. Planificăm să extindem în continuare sistemul MIA pentru a acoperi și tranzacțiile între persoane juridice și persoane fizice și între persoane fizice și entități publice până la sfârșitul anului 2024. De asemenea, pregătim sistemul bancar deschis bazat pe prevederile Directivei privind serviciile de plată în cadrul pieței interne (PSD2), care va fi lansat în februarie 2025, inclusiv prin elaborarea și actualizarea legislației necesare. Având în vedere aceste progrese, am revizuit modificările la Legea 114/2012 cu privire la serviciile de plată și moneda electronică pentru a asigura licențierea, supravegherea adecvată și concurența loială între prestatorii de servicii de plată autorizați de UE și companiile locale care prestează servicii de plată și servicii de inițiere a plăților. Lucrăm în vederea aderării la Zona unică de plăți în euro (SEPA): am depus cererea de aderare la SEPA în luna ianuarie 2024. Potrivit recomandărilor din Raportul privind analiza stabilității sectorului financiar, am actualizat cadrul de reglementare ce ține de sistemul de verificare online a identității persoanelor (procedura electronică "Cunoaște-ți clientul", e-KYC), care a intrat în vigoare la 1 iulie 2023, ceea ce va spori calitatea serviciilor acordate clienților și procesul de utilizare a serviciilor financiare reglementate. Aceasta, de asemenea, va spori eficacitatea regimului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului și gradul lui de acoperire. Direcția FinTech de la BNM are o atitudine pro-activă în raport cu sectorul privat în ceea ce privește elaborarea produselor noi în baza infrastructurii de plăți imediate, care mobilizează servicii digitale și oferă servicii financiare moderne, rapide, eficiente și cuprinzătoare pentru consumatori și IMM-uri. În iunie 2024 am creat un comitet inter-instituțional care va elabora, implementa și monitoriza Strategia națională de incluziune financiară, cu susținerea Băncii Mondiale (**criteriu de performanță structural, 30 iunie 2024**). Faza de diagnosticare este în curs de desfășurare și sperăm să formalizăm structura de guvernare pentru Strategia națională de incluziune financiară și planul de acțiuni aferent elaborării Strategiei până în ianuarie 2025. Strategia va include patru piloni-cheie: (i) calitatea și utilizarea serviciilor financiare, (ii) ecosistemul de plăți, (iii) protecția consumatorului de servicii financiare și (iv) educația financiară.

28. Ne angajăm să protejăm sectorul financiar de fluxurile financiare ilicite prin consolidarea eficacității regimului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului. Am întreprins acțiuni hotărâte pentru a identifica și a preveni diverse tentative de finanțare ilicită transfrontalieră. Astfel, am reușit eliminarea mai multor scheme de finanțare ilegală și confiscarea unor sume mari de mijloace financiare, atât în numerar, cât și transferate prin sisteme de plăți. Vom continua să consolidăm cooperarea între instituțiile relevante, să ajustăm cadrul de reglementare sau să introducem unele restricții temporare asupra unor anumite instrumente de plată, atunci când aceste măsuri sunt justificate din punct de vedere al riscurilor sporite de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Vom intensifica eforturile de depistare, investigare și urmărire

penală a infracțiunilor de spălare a banilor. Pentru a pune în aplicare abordarea bazată pe riscuri în supravegherea ce ține de domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, cu sprijinul asistenței FMI de dezvoltare a capacităților instituționale, am îmbunătățit colectarea datelor și suntem în proces de abordare a unei noi metodologii de supraveghere în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, bazată pe evaluarea riscurilor, care prevede și evaluarea riscurilor instituționale în bănci. Vom efectua o evaluare a riscurilor în domeniul prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului în sectorul bancar, pe baza noii metodologii, și vom publica sumarul executiv respectiv. Elaborăm un ghid de evaluare a riscurilor de spălare a banilor pentru agenții economici în sectorul schimburilor valutare. De asemenea, am desfășurat activități de informare cu privire la o mai bună înțelegere a riscurilor, o aplicare mai eficientă a măsurilor de prevenire, axată pe raportarea tranzacțiilor suspecte, identificarea persoanelor expuse politic și beneficiarilor efectivi. Ne angajăm să continuăm aceste eforturi, inclusiv prin activități de supraveghere bine țintite, cu accent pe riscurile transfrontaliere de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Elaborăm un mecanism național de monitorizare a plăților transfrontaliere, pe baza setului de instrumente ale BNM pentru analiza tranzacțiilor, în vederea atenuării riscurilor din partea fluxurilor financiare ilicite. Vom îmbunătăți coordonarea dintre toți actorii relevanți, inclusiv BNM, Serviciul pentru prevenirea și combaterea spălării banilor (SPCSB) și Serviciul fiscal de stat. Am adoptat Strategia națională de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului pentru anii 2020-2025 și vom actualiza Evaluarea națională a riscurilor. Vom elabora planul de acțiuni aferent și vom publica rezultatele evaluării.

D. Reformele din sectorul întreprinderilor de stat și sectorul energetic

29. Reformarea sectorului întreprinderilor de stat în vederea sporirii eficienței și atenuării riscurilor bugetare rămâne o prioritate. Sectorul întreprinderilor de stat subminează concurența, productivitatea și investițiile private, generând în același timp riscuri bugetare semnificative. Problema sectorului dat rezidă în performanța redusă, în condițiile unei guvernante slabe și supravegheri inadecvate, precum și din cauza activităților necomerciale, capacităților modeste și independenței limitate ale consiliilor de supraveghere.

- În decembrie 2022 am adoptat Strategia cu privire la administrarea proprietății de stat în domeniul întreprinderilor de stat sau cu capital majoritar de stat, cele la nivelul guvernului central, în vederea identificării întreprinderilor aflate în proprietate publică care vor fi supuse reorganizării, privatizării sau lichidării, și elaborării unor planuri de consolidare a guvernantei lor. Raționamentele Strategiei punctează: (i) sprijinul intereselor economice naționale, (ii) menținerea infrastructurii critice, (iii) producția de bunuri și servicii strategice și (iv) acordarea serviciilor sociale de bază.
- Am finalizat trierea întreprinderilor de stat aflate în proprietatea autorităților publice centrale, în conformitate cu Strategia cu privire la administrarea proprietății de stat în domeniul întreprinderilor de stat sau cu capital majoritar de stat pentru anii 2022-2030 (criteriu de performanță structural, 31 decembrie 2023) și, în conformitate cu metodologia adoptată care a stabilit criteriile de clasificare a tuturor întreprinderilor de stat în cinci categorii: (i) întreprinderile care vor rămâne în administrarea statului, (ii) întreprinderile care vor fi privatizate în cel mai scurt timp, (iii) întreprinderile ce urmează a fi privatizate după realizarea anumitor reforme (iv) întreprinderile ce vor fi reorganizate în instituții publice, și (v) întreprinderile ce urmează a fi lichidate. În paralel, suntem în proces de eliminare a

impedimentelor legale în calea implementării Strategiei sus-menționate în ceea ce privește delimitarea bunurilor de stat de cele private. Am elaborat o strategie pentru întreprinderile de stat aflate în subordinea autorităților centrale, care va include: (i) un cadru pentru monitorizarea rezultatelor financiare și atenuarea riscurilor bugetare aferente, (ii) un plan de reducere a numărului de întreprinderi de stat din sectoarele care nu au importanță strategică sau care înregistrează pierderi în noiembrie 2024 (**criteriu de performanță structural, 30 septembrie 2024**). Cu asistență tehnică din partea FMI, vom îmbunătăți cadrul de atenuare a riscurilor bugetare asociate cu întreprinderile de stat prin (i) introducerea exercițiilor periodice de evaluare a rezilienței la stres a întreprinderilor de stat și, după caz, aplicarea altor instrumente de evaluare a rezultatelor activității financiare și (ii) definirea unor procese perfecționate, în baza cărora de iau deciziile (**criteriu de performanță structural nou, 31 mai 2025**). De asemenea, intenționăm să propunem o strategie de privatizare pentru întreprinderile mici și mari și să stabilim criteriile de referință de ordin economic pentru a identifica condițiile cele mai oportune pentru demararea eforturilor de deetatare.

- În luna aprilie 2023, cu sprijinul Băncii Mondiale, am adoptat modificările la Legea cu privire la întreprinderea de stat și întreprinderea municipală. Aceste modificări le permit proprietarilor întreprinderilor de stat: (i) să asigure adoptarea de către întreprinderile de stat a unor coduri de guvernare corporativă, în baza unui model aprobat de Guvern și (ii) să evalueze performanța membrilor consiliilor de supraveghere ale întreprinderilor de stat. Alte modificări propuse vizează crearea unor comisii de audit ale entităților de interes public care să activeze ca organe executive ale întreprinderilor de stat și includerea unor membri independenți în componența consiliilor de conducere ale întreprinderilor de stat. În aprilie 2023, am aprobat regulamentele privind procesul de selectare a membrilor consiliilor întreprinderilor de stat și remunerarea acestora.

30. Protejarea securității energetice rămâne o prioritate pe fundalul riscurilor care rămân înalte. Am adoptat planul de acțiuni pentru sezonul rece 2024-2025. La fel ca în anul precedent, planul ia în considerare diferite scenarii bazate pe disponibilitatea de gaze naturale și de livrări de energie electrică, în baza cărora am identificat măsuri preventive adecvate pentru asigurarea fiabilă cu resurse energetice și prestarea stabilă a serviciilor pentru gospodăriile casnice și economie. În afară de aceasta, am luat măsuri pentru a reduce consumul de energie și a spori eficiența energetică. Am elaborat Regulamentul și Planul de acțiuni pentru situații de urgență în sectoarele gazelor naturale și energiei electrice care transpune Regulamentul (UE) 2017/1938 privind măsurile de garantare a siguranței furnizării de gaze și Regulamentul (UE) 2019/941 privind pregătirea pentru riscuri în sectorul energiei electrice, care vor fi aprobate de Guvern în ultimul trimestru al anului 2024.

Gazele naturale

- Utilizând linia de credit de 300 milioane euro, acordată de Banca europeană pentru reconstrucție și dezvoltare, și rezervele bugetare, iarna trecută am acumulat rezerve suficiente de gaze naturale pentru perioada rece. O nouă tranșă (nr. 3) în valoare de 165 milioane euro a fost acordată în octombrie 2023 în temeiul unui amendament la Acordul de împrumut dintre Republica Moldova și BERD, în cadrul proiectului "Securitatea furnizării gazelor naturale". Suplimentar, am primit un grant în valoare de 34 milioane euro din partea Guvernului

Norvegiei, în baza programului NANSEN. Până la 1 octombrie 2024, trebuie să fie stocate 97,1 milioane metri cubi de gaze naturale în total, din care 47,1 milioane metri cubi în calitate de stocuri pentru asigurarea securității energetice, în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 688/2022, modificate prin Hotărârea Guvernului nr. 364/2024. Volumul total a fost redus de la valoarea inițială de 149,5 milioane metri cubi din cauza unor limitări tehnice, în temeiul Hotărârii Guvernului nr. 365/2024. Pentru a atinge obiectivul privind volumul stocurilor pentru asigurarea securității energetice, S.A. "Energocom" a achiziționat încă 1,5 milioane metri cubi de gaze în octombrie 2024, în conformitate cu prevederile Legii nr. 108/2016, cu modificările prevăzute de Legea nr. 249/2023 și Hotărârea Guvernului nr. 364/2024.

- În luna septembrie 2023, a fost demarată procedura de separare juridică și funcțională a operatorului sistemului de transport de gaze. SRL "Vestmoldtransgaz" a fost desemnată operator al sistemului de transport al gazelor naturale din Republica Moldova, în februarie 2024 ea a fost certificată preliminar de către ANRE în conformitate cu modelul ISO, iar în august a pimit certificarea finală.
- Datorită noii infrastructuri naționale și transfrontaliere de transport și distribuție a gazelor naturale, a accesului sporit la piețele energetice din țările vecine și a modificării fluxurilor energetice regionale, Republica Moldova are acum acces la o serie de noi opțiuni pentru a atenua dependența sa sporită în ceea ce privește aprovizionarea cu gaze naturale, prin diversificarea rutelor și surselor de import de gaze și eliminarea blocajelor și ineficiențelor în materie de infrastructură. La concret, în conformitate cu planul de acțiuni pentru regiunea Europa de Sud-Est al platformei energetice a UE, ne-am asigurat, de asemenea, ca reglementările vamale să-i permită Republicii Moldova operaționalizarea fluxurilor de revers virtuale prin conductele de gaze (așa-numitul "backhaul"). Ca urmare, în cursul anului 2023, o cantitate semnificativă de gaze a fost transportată prin acest regim, în principal prin conducta transbalcanică, ceea ce a contribuit la sporirea securității energetice și pregătirea pentru sezonul de iarnă. Am ajustat cadrul de reglementare pentru a asigura o aliniere mai bună și mai rapidă a tarifelor la prețurile de import ale gazelor naturale.

Energia electrică

- Războiul este în continuare o sursă de incertitudine în privința prețurilor și livrărilor. Ca răspuns la riscurile asociate cu expirarea contractului de tranzit al gazelor naturale dintre Ucraina și "Gazprom" la sfârșitul anului 2024 și posibile perturbări a livrărilor către "MGRES", am elaborat planuri de acțiuni în situații excepționale și am analizat diverse scenarii, în funcție de impactul potențial asupra stabilității sistemului de aprovizionare cu energie electrică (Planul de acțiuni detaliat pentru sezonul de încălzire pentru anii 2024-2025). În cadrul realizării planurilor respective, au fost asigurate măsuri suplimentare pentru asigurarea securității energetice, prin încheierea contractelor bilaterale cu producători din România și Ucraina. Înregistrarea companiei de stat SA "Energocom" pe piața de energie electrică OPCOM din România asigură accesul la toate instrumentele necesare pentru achiziții pe piața spot și din alte surse. Totuși, capacitatea de interconectare cu România rămâne constrânsă până când vor fi construite și puse în funcțiune linii suplimentare de transmisie a energiei electrice. Mai mult, dacă infrastructura energetică din Ucraina va continua să se deterioreze în urma atacurilor rusești, acest fapt va afecta disponibilitățile de energie în volumele necesare pentru Republica Moldova. Pentru a atenua riscurile aferente, am îndemnat agenții economici și populația să

economisească energia electrică în orele de vârf și am introdus un program de vouchere pentru gospodăriile cu venituri mici pentru a stimula achiziționarea de electrocasnice eficiente din punct de vedere a consumului.

- Procedura de separare juridică și funcțională a operatorului sistemului de transport de energie electrică a fost finalizată și a fost aprobată certificarea operatorului sistemului de transport de energie electrică.
- În decembrie 2023, Parlamentul a aprobat modificările la legislația privind energia electrică, în concordanță cu reglementările UE privind integritatea și transparența pieței angro de energie. De asemenea, am desemnat Operatorul Pieței de Energie M (OPEM) în calitate de operator al pieței de energie electrică, pentru a crea o piață a energiei electrice care să sporească eficiența, să stimuleze lichiditatea și să întărească încrederea investitorilor.

E. Consolidarea statului de drept și combaterea corupției

31. Vom pune în continuare prioritate pe implementarea reformei în justiție, îmbunătățirea guvernantei și combaterea corupției la nivel înalt. Ne angajăm să consolidăm instituțiile abilitate să lupte cu corupția la nivel înalt, să eliminăm din sistem funcționarii de stat neonești și să punem temelii unui stat de drept puternic în Republica Moldova. Obiectivele noastre pe termen scurt includ curățarea sistemului judiciar și responsabilizarea procurorilor și judecătorilor de nivel înalt, care sunt esențiale pentru combaterea corupției, reducerea căilor de influență politică, restabilirea încrederii în sistemul judecătoresc și îmbunătățirea înfăptuirii justiției. De asemenea, recunoaștem importanța consolidării capacității instituțiilor anticorupție cheie și asigurării funcționării lor eficiente. Strategia noastră anticorupție a fost actualizată, iar în decembrie 2023 am adoptat un nou Program național de integritate și anticorupție pentru anii 2024-2028.

32. Recunoaștem necesitatea consolidării integrității, capacităților și eficienței sistemului judecătoresc și procuraturii. Vom continua modernizarea sistemului de justiție, ținând cont de recomandările experților și instituțiilor internaționale și experților în domeniu. Aceste priorități sunt cuprinse în Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022–2025. În martie 2022, am adoptat legislația care reglementează verificarea integrității candidaților pentru Consiliul superior al magistraturii (CSM) și Consiliul superior al procurorilor (CSP) și colegiile respective (așa-numita procedură de pre-vetting). Acest mecanism a fost creat în consultare cu Comisia de la Veneția și se aplică membrilor CSM și CSP. În septembrie 2023, am inițiat concursul pentru selectarea membrilor colegiilor CSM pentru selecția și evaluarea judecătorilor, iar toți cei doisprezece candidați au fost intervievați și au trecut procedura de vetting. Legea privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative (procedura de vetting deplină) a fost adoptată și a intrat în vigoare la 22 august, 2023. Ea prevede trecerea prin procesul de vetting în primul rând a judecătorilor și procurorilor de nivel înalt, obiectivul fiind curățarea rândurilor judecătorilor și procurorilor. În afară de aceasta, am adoptat modificarea legislației pentru transformarea Curții supreme de justiție (CSJ) într-o curte de casație în vederea îmbunătățirii calității jurisprudenței. În afară de aceasta, au fost adoptate prevederi privind aplicarea procesului extraordinar de evaluare a integrității asupra judecătorilor viitori ai CSJ, proces care are loc la moment.

33. Vom asigura suficiente capacități, resurse și competențe legale Procuraturii Anticorupție, astfel încât să-și poată realiza funcțiile de depistare, anchetare și urmărire penală eficientă a cazurilor de corupție la nivel înalt. În iulie 2023, am revizuit cadrul instituțional anticorupție, Procuratura Anticorupție fiind mandată atât cu anchetarea, cât și cu urmărirea penală a corupției la nivel înalt, CNA fiind responsabil pentru corupția la nivel mic și mediu. Am modificat Codul de procedură penală pentru a ne asigura că jurisdicția de investigare a Procuraturii Anticorupție acoperă (i) toate tipurile de infracțiuni legate de corupție enumerate în Convenția ONU împotriva corupției, precum și includerea informației false în declarațiile de avere și (ii) toți funcționarii de nivel înalt, conform definiției din Articolul 123, alineatul (3), cu unele excepții pentru funcționarii de nivel inferior. Legea a intrat în vigoare la 1 martie 2024, iar transferul cauzelor penale în curs de desfășurare în conformitate cu competența de anchetare revizuită a fost finalizat la 31 martie 2024 (**acțiune prealabilă în cadrul celei de-a patra evaluări de program**). Întrucât tehnicile speciale de investigare, cum ar fi interceptarea convorbirilor și supravegherea video, sunt esențiale pentru anchetarea eficientă a infracțiunilor de corupție, ofițerilor de anchetă penală detașați la Procuratura Anticorupție li s-au acordat aceste competențe prin adoptarea în noiembrie 2023 a modificărilor legislative necesare. Pentru a ne asigura că Procuratura Anticorupție dispune de capacități suficiente pentru realizarea mandatului de anchetare a cazurilor de corupție la nivel înalt, am făcut o analiză a necesităților instituției, inclusiv ce ține de echipament, spații de lucru și personalul necesar (procurori, ofițeri de anchetă penală, consilieri și experți). Analiza respectivă a servit ca bază pentru alocarea pentru Procuratura Anticorupție a mijloacelor financiare din Bugetul de stat pentru anul 2024, Procuratura Anticorupție având deja un buget independent, în urma atribuirii unui cod bugetar separat pentru această instituție (**criteriu de performanță structural îndeplinit, 30 iunie 2023**). Am adoptat o nouă organigramă a Procuraturii Anticorupție, incluzând 54 unități noi de personal, și ne-am angajat să sporim autonomia Procuraturii Anticorupție în ceea ce privește angajații săi, factor necesar pentru independența sa operațională. Ne menținem angajamentul de a asigura independența operațională a Procuraturii Anticorupție și autonomia privind angajarea personalului. În acest scop, în spiritul criteriului de performanță structural anterior, vom (i) modifica regulamentele Consiliului Superior al Procurorilor, prescriind obligativitatea solicitării opiniei șefului Procuraturii Anticorupție, în formă scrisă, cu privire la procurorii preselecțai, anterior transferului sau promovării acestora în cadrul Procuraturii Anticorupție; și (ii) ne vom asigura că Procuratura Anticorupție va fi asigurată cu personal suficient, cu ocuparea a cel puțin 70 la sută din posturile de procuror și 70 la sută din posturile de ofițer de investigație (inclusiv ofițerii de caz) (**criteriu de performanță structural nou, 31 martie 2025**). În decembrie 2024, vom asigura Procuratura Anticorupție cu spații funcționale separate.

34. Pentru a completa infrastructura instituțională anticorupție, vom adopta o lege pentru înființarea curții anticorupție. Pentru a asigura judecarea cazurilor de corupție în timp util, de către judecători specializați, Administrația Președintelui Republicii Moldova a inițiat înființarea unei curți anticorupție, prezentând Parlamentului un proiect de lege în acest sens în iulie 2023. Legea care vizează crearea infrastructurii sistemului judiciar anticorupție va fi adoptată până la sfârșitul lunii decembrie 2024, în consultare cu experții FMI și în conformitate cu avizul Comisiei de la Veneția. Ea include un cadru credibil pentru procesul de selecție a judecătorilor anticorupție, atât pentru prima instanță, cât și pentru cea de apel, promovând numirea în funcție a unor persoane cu o reputație ireproșabilă și calități profesionale și morale înalte, în baza unor criterii de selecție obiective. Jurisdicția curții anticorupție se concentrează asupra cazurilor (i) anchetate și/sau

urmărite penal de către Procuratura Anticorupție, (ii) un număr limitat de cazuri care nu țin de Procuratura Anticorupție și care se bazează pe articolele 324-335 și 181-1 din Codul penal, comise de funcționari de nivel înalt, conform definiției din Articolul 123, alineatul (3), sau în proporții mari, conform definiției din Articolul 126, alineatul (1), și (iii) cazuri de averi nejustificate substanțiale și confiscări aferente de către Autoritatea Națională de Integritate (ANI) (**criteriu de performanță structural, 30 septembrie 2024**). Solicităm stabilirea unui termen-limită nou pentru acest criteriu de performanță structural – 31 decembrie 2024, dată fiind necesitatea unor consultări suplimentare. În procesul de asigurare a funcționalității curții anticorupție, vom apela la sprijinul donatorilor și partenerilor externi, inclusiv prin finanțare și asistență tehnică. Punerea în aplicare rapidă a Legii cu privire la Curtea Anticorupție a Republicii Moldova este una dintre principalele priorități ale agendei de reformă în justiție, în contextul târăgănării soluționării cazurilor de corupție la nivel înalt și succeselor limitate atinse de actualul sistem judiciar în abordarea corupției în justiție. În același timp, vom fi atenți să nu supraîncărcăm curtea anticorupție cu un volum excesiv de cazuri.

35. Măsurile anti-corupție sunt axate tot mai mult pe combaterea corupției la nivel înalt și recuperarea bunurilor infraționale. În primele 9 luni ale anului 2024, Procuratura Anticorupție a transmis în instanță 43 cazuri bazate pe rezultatele investigațiilor proprii, a obținut 121 sentințe vizând 174 persoane în prima instanță, inclusiv amenzi și ordine de confiscare în valoare totală de peste 63 milioane lei, cifră cu mult mai mare decât în anii trecuți (8,6 milioane lei în 2020, 10,6 milioane lei în 2021, 17,1 milioane lei în 2022 și 12,5 milioane lei în 2023). Sentințele de rezonanță pronunțate în 2024 includ sentința de detenție pe 10 ani a unui fost președinte de bancă implicat în fraudă bancară, sentința de detenție pe 10 ani pentru acte de corupție a unui judecător, sentința de detenție pe 6 ani pentru acte de corupție a unui fost președinte a Parlamentului și sentințe de recunoaștere a vinovăției pe cazuri multiple ce vizează foști judecători care au fost implicați în schema de spălare a banilor, numită "laundromat-ul rusesc". De asemenea, elaborăm o bază de date privind bunurile arestate de Agenția pentru Recuperarea Bunurilor Infraționale, ceea ce va da o mai mare transparență în gestionarea bunurilor confiscate și ducerea evidenței măsurilor executorii întreprinse ca urmare a pronunțării hotărârilor judecătorești definitive. Printre prioritățile de viitor se regăsește intensificarea măsurilor de verificare a averilor funcționarilor de rang înalt, inclusiv bunurile deținute de aceștia în străinătate, făcând uz de prevederile cadrului legal privind declararea bunurilor și îmbogățirea ilicită. Lucrăm la modificări ale legislației ce ține de recuperarea activelor, în vederea eliminării lacunelor în ceea ce privește responsabilitățile și răspunderea purtată, precum și pentru a raționaliza și scurta durata proceselor și termenele procedurale. Un accent important va fi pus pe reutilizarea socială a bunurilor confiscate. Obiectivul nostru este de a prezenta aceste modificări Parlamentului până pe 31 decembrie 2024.

36. Rămânem fermi în angajamentul nostru de a realiza progrese în ceea ce privește recuperarea activelor sustrase în urma fraudei bancare din 2014 prin întreprinderea eforturilor pe partea justiției penale, utilizarea canalelor existente și cooperarea cu omologii străini, inclusiv prin crearea unor echipe de anchetă comune. A fost adoptat un Program național de recuperare a bunurilor infraționale pentru anii 2023-2027 și progresăm în punerea în aplicare a planului de acțiuni aferent. Pentru a îmbunătăți coordonarea și a clarifica responsabilitățile dintre instituțiile relevante ale statului, în ceea ce ține de recuperarea activelor sustrase în urma fraudei bancare din 2014-2015, în septembrie 2024, am încheiat un Memorandum de înțelegere, care să descrie și să delimiteze responsabilitățile între instituțiile implicate în procesul de recuperare a activelor,

publicat în noiembrie 2024. În temeiul Memorandumului de înțelegere, a fost înființat un comitet coordonator, un grup de lucru care exercită funcțiile executive și un comitet de monitorizare de nivel înalt în care Prim-ministrul Republicii Moldova deține funcția de președinte. Măsurile de soluționare a constrângerilor și provocărilor în procesul de recuperare a activelor provenite din infracțiuni vor fi adoptate pe baza protocoalelor ședințelor grupului de lucru. Protocoalele respective vor fi publicate în termen de cel mult o lună.

F. Consolidarea rezilienței la schimbările climatice

37. Recunoaștem că dezvoltarea socio-economică durabilă este asociată mai mult ca niciodată cu impactul negativ al schimbărilor climatice și atenuarea acestora. Respectiv, ne angajăm să reducem contribuția noastră ca țară la emisiile globale de gaze cu efect de seră, reducând către anul 2030 emisiile la nivel național cu 70 la sută (88 la sută condiționat) față de anul 1990. Am elaborat, de asemenea, Programul național de adaptare la schimbările climatice până în anul 2030 și Programul de dezvoltare cu emisii reduse a Republicii Moldova până în anul 2030, care sunt puse în aplicare prin intermediul planurilor de acțiune. Reformele noastre sunt în concordanță cu obligațiile de aderare la UE și sunt orientate spre îndeplinirea acestora. Totodată, ne propunem să abordăm elemente esențiale legate de securitatea energetică și dezvoltarea durabilă. În plus, vom depune eforturi pentru a spori reziliența la schimbările climatice a sectoarelor noastre cheie, inclusiv infrastructura și agricultura.

38. Programul finanțat de Mecanismul de creditare pentru reziliență și durabilitate ne va ajuta să aprofundăm și să accelerăm reformele legate de schimbările climatice. Respectiv, programul se concentrează pe următoarele patru domenii de reformă, care vor viza crearea unui cadru juridic adecvat și cadrului instituțional necesar, ceea ce va contribui la catalizarea fondurilor pentru investițiile care țin cont de impactul schimbărilor climatice și vor sprijini reformele în sectorul energetic. Programul sprijină respectarea angajamentelor privind Contribuția națională determinată și îndeplinirea cerințelor de aderare la UE și reflectă recomandările formulate în Raportul de evaluare a managementului investițiilor publice în contextul adaptării la schimbările climatice (C-PIMA), Raportul de evaluare a politicilor climatice (CPAT) și Raportul privind dezvoltarea și situația climatică a țării (CCDR) al Băncii Mondiale. Fiecare domeniu de reformă prevede măsuri de reformă (specificate mai jos) care trebuie să fie realizate în termenele stabilite în cadrul acestui program. În plus, programul RSF prevede finanțare în formă de suport bugetar, înlocuind finanțări mai costisitoare din alte surse.

- **Domeniul de reformă nr. 1: Politici de atenuare și adaptare și gestionarea riscurilor de dezastre.** Vom consolida cadrul legal și cel instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, în vederea îmbunătățirii coordonării inter-sectoriale și accelerării implementării.
 - A fost (i) adoptată Legea privind acțiunile climatice, care va asigura o dezvoltare cu emisii reduse de dioxid de carbon și reziliența la schimbările climatice și (ii) înființată Comisia Națională privind Schimbările Climatice în cadrul cabinetului Prim-ministrului Republicii Moldova, ca parte a sistemului instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, având sarcini, responsabilități și proceduri clar definite (inclusiv întruniri și rapoarte periodice), așa cum e definit în hotărârea respectivă de Guvern (**măsura de reformă nr. 1**).

- Suntem în proces de elaborare și aprobare a unui program de gestionare a riscurilor de dezastre, care include o strategie unificată cuprinzătoare (SNRRD) care (i) acoperă întregul spectru al cadrului Sendai (prevenirea și atenuarea dezastrelor, pregătirea, reacțiile de răspuns, precum și reabilitarea și recuperarea) și (ii) definește un cadru instituțional cu roluri și responsabilități clar atribuite la nivel național și subnațional, inclusiv rolul de coordonare a programului de gestionare a riscurilor de dezastre și de planificare strategică sub egida cabinetului Prim-ministrului, de exemplu, prin intermediul Comisiei naționale privind schimbările climatice (**măsura de reformă nr. 2**). Măsura de reformă nr. 2 urmează să fie finalizată în timp util, pentru a face posibilă evaluarea ei în cadrul următoarei evaluări de program.
- Până la cea de-a patra evaluare de program, vom elabora și disemina hărțile de risc și vulnerabilitate la dezastre naturale, inclusiv informația privind modul în care pericolele climatice ar putea afecta zonele și regiunile, dar și locația acestora, pentru a evalua riscurile și vulnerabilitățile în raport cu populația, bunurile de infrastructură, sectoarele și economia/întreprinderile (**măsura de reformă nr. 3**). Hărțile vor fi publicate pe Internet și vor fi actualizate în mod regulat.
- **Domeniul de reformă nr. 2: Politicile din sectorul energetic.** Abordăm reformele energetice într-o manieră cuprinzătoare, pentru a asigura eficiența și securitatea energetică, promovând totodată tranziția energetică. Conștienți de rolul important pe care sectorul construcțiilor îl joacă în materie de respectare a cerințelor privind emisiile de gaze cu efect de seră, elaborăm și implementăm un mecanism de sprijinire a renovării eficiente din punct de vedere energetic a clădirilor publice și private, în mod transparent, din surse bugetare. Fosta Agenție pentru eficiență energetică a fost reorganizată în Centrul național pentru energie durabilă (CNED). Fondul de eficiență energetică în sectorul rezidențial (FEERM) este gestionat de CNED.

În paralel, avansăm pe calea tranziției energetice prin pregătirea pieței resurselor energetice și infrastructurii de rețea pentru a facilita integrarea resurselor regenerabile suplimentare, în vederea atingerii obiectivului formulat în Contribuția națională determinată, și anume asigurarea cotei de 27 la sută a energiei regenerabile în total energie până în anul 2030 (față de 24 la sută din prezent). Ministerul Energiei a publicat Calendarul licitațiilor pentru oferirea statutului de producător eligibil mare pentru anii 2024-2025: capacitatea alocată este de 105 MW pentru energia eoliană și 60 MW pentru energia solară. În plus, asigurarea viabilității financiare a sectorului, având în vedere nevoia de investiții substanțiale în infrastructură, va contribui la încurajarea investițiilor private în acest sector. Pentru a evita riscurile bugetare, vom avea grijă să asigurăm o anumită consecutivitate în realizarea măsurilor, pentru ca să dispunem de capacitatea de absorbție necesară atunci când vor fi lansate noi capacități de producție. Respectarea principiului de asigurare a recuperării costurilor și eliminarea treptată a facilităților fiscale, în paralel cu acordarea suportului financiar țintit spre cei mai vulnerabili consumatori, vor fi pași importanți în această direcție. Pentru a reduce numărul de consumatori vulnerabili din punct de vedere energetic și pentru a reduce consumul de energie, programul "Rabla pentru electrocasnice", finanțat de UE și implementat de PNUD Moldova, cu un buget total de circa 5,8 milioane dolari, a oferit sprijin financiar pe bază de vouchere pentru procurarea becurilor LED și până la 80 la sută din costul unui frigider, aragaz electric sau mașină de spălat.

Până în prezent, peste 7200 vouchere au fost utilizate pentru procurarea electrocasnicelor mari și peste 32 mii – pentru procurarea becurilor LED.

Pentru a asigura sustenabilitatea programului, Ministerul Energiei a lansat consultările publice cu privire la proiectul hotărârii de Guvern privind aprobarea unui nou program "Rabla pentru electrocasnice".

- Având în vedere inițiativele importante de reformă, care vor necesita investiții substanțiale în infrastructură, pregătim procesul de determinare a ratei de recuperare a costurilor pentru furnizarea de energie electrică și gaze naturale (care să reflecte pe deplin costurile de exploatare și costurile capitale, inclusiv costul investițiilor viitoare și reformelor specificate în Strategia energetică), prin (i) identificarea oricărei discrepante între tarif și costurile de recuperare astfel definite, luând în considerare și facilitățile fiscale, (ii) efectuarea unei evaluări a impactului distributiv și (iii) eliminarea oricărui decalaj prin ajustarea tarifului sau prin compensarea transparentă a companiei (operatorului) din bugetul de stat (**măsura de reformă nr. 4**.) Măsura de reformă nr. 4 urmează să fie finalizată în timp util, până la evaluarea ei în cadrul următoarei evaluări de program.
- Începând cu sezonul rece 2024-2025, lucrăm în coordonare cu Banca Mondială și alți parteneri de dezvoltare, pentru a ne asigura că semnalele privind prețurile sunt transmise integral și a stimula consumul eficient al resurselor energetice: (i) am transferat atribuțiile de administrare a plăților de la furnizorii de energie către Ministerul Muncii și Protecției Sociale și (ii) am separat acordarea de suport în cadrul Fondului de reducere a vulnerabilității energetice de consumul curent de energie prin acordarea unor transferuri directe de bani către beneficiari (**măsura de reformă nr. 5**).
- Până la cea de-a treia evaluare de program, pe baza rezultatelor proiectului pilot de colectare a informațiilor prin intermediul contoarelor inteligente, care este în curs de desfășurare (cu sprijinul PNUD), vom efectua o analiză a opțiunilor de diferențiere a tarifelor (de exemplu, tarif zi-noapte) ca instrument de gestionare a fluctuațiilor cererii în scopul facilitării echilibrării sarcinii în rețea, având în vedere, de asemenea, planurile de integrare în sistem a energiei regenerabile (**măsura de reformă nr. 6**). Rezultatele analizei și recomandările formulate vor fi incluse într-un raport separat.
- **Domeniul de reformă nr. 3: Facilitarea investițiilor în infrastructuri inteligente din punct de vedere climatic și gestionării bugetare inteligente climatic.** Ne-am asumat angajamentul să creăm un mediu favorabil care să promoveze investițiile în infrastructură care să fie ecologice ("verzi"), reziliente și care să susțină creșterea economică incluzivă pe termen lung. Pentru atingerea acestui obiectiv, promovăm reforme pentru a ne asigura că implicațiile asupra climei și vulnerabilitatea climatică a proiectelor de investiții să fie luate în calcul la elaborarea și selectarea proiectelor de investiții publice. Ne propunem să responsabilizăm autoritățile, prin raportarea transparentă a alocărilor bugetare pentru acțiunile prioritare în domeniul politicilor climatice și a riscurilor bugetare legate de schimbările climatice, în acest fel încurajându-le să promoveze politici inteligente din punct de vedere al obiectivelor climatice.
- În conformitate cu recomandările C-PIMA, am modificat Regulamentul nr. 684 și Ordinul nr. 104 al Ministerului Finanțelor pentru a include cerința ca Ministerul Mediului să evalueze

impactul schimbărilor climatice și implicațiile pentru mediu ale proiectelor, ca parte a procesului de evaluare a proiectelor. Prezentarea unei astfel de evaluări de către Ministerul Mediului este obligatorie pentru ca proiectele să fie acceptate în procedura de evaluare. Lucrăm la elaborarea metodologiilor aferente pentru a pune în aplicare prevederile legii și a influența procesul de selectare a proiectelor, în contextul finalizării măsurii de reformă nr. 7 în timp util, pentru a face posibilă evaluarea ei în cadrul următoarei evaluări de program.

- Până la cea de-a treia evaluare de program:
 - Vom examina și vom prezenta un aviz scris cu privire la implicațiile climatice și vulnerabilitățile climatice ale proiectelor și ale portofoliului de proiecte incluse în pachetul de documentație bugetară (**măsura de reformă nr. 8**). Analiza fiecărui proiect în parte și a portofoliului de proiecte va fi parte a procesului de evaluare a proiectelor și a procesului bugetar aferent.
 - Vom raporta cu privire la: (i) alocările de cheltuieli legate de aspectele climatice la etapa de elaborare a bugetului de stat, (ii) executarea cheltuielilor legate de aspectele climatice și (iii) vom include evaluarea riscurilor climatice în Nota privind riscurile bugetar-fiscale, inclusiv în ceea ce privește riscurile bugetare legate de calamitățile naturale sau în raport cu infrastructura publică și întreprinderile de stat (**măsura de reformă nr. 9**).
- **Domeniul de reformă nr. 4: Mobilizarea finanțării climatice durabile și reziliența sectorului financiar.** Recunoaștem că pentru mobilizarea unei finanțări durabile și asigurarea rezilienței sectorului financiar va fi necesar de dezvoltat din ce în ce mai mult capacitatea instituțională și gradul de colaborare, precum și de elaborat recomandări și reglementări adecvate pentru participanții din sectorul financiar. În plus, aceste acțiuni vor permite identificarea, cuantificarea, monitorizarea și gestionarea corectă a riscurilor climatice în portofoliile participanților din sectorul financiar și fundamentarea deciziilor acestora în ceea ce privește expunerea lor la riscuri. Respectiv, colaborăm cu Corporația internațională de finanțare (IFC) și cu alți parteneri pentru a elabora și implementa un cadru de finanțare durabilă, aliniat la cele mai bune practici internaționale și ale UE.
 - Până la prima evaluare de program:
 - Am instituit un comitet coordonator inter-instituțional (cu participarea BNM, Ministerului Finanțelor, Ministerului dezvoltării economice și digitalizării, Ministerului mediului, CNPF și Asociației băncilor din Moldova) care să se preocupe de subiectul finanțării durabile și responsabile din punct de vedere ecologic (**măsura de reformă nr. 10**).
 - Am elaborat, adoptat și demarat implementarea unei strategii de finanțare durabilă (a foii de parcurs) și a unui plan de acțiuni pentru sectorul financiar din Moldova (**măsura de reformă nr. 11**).
 - Până la cea de-a patra evaluare de program:

- Vom elabora un proiect final al taxonomiei pentru finanțare durabilă și vom demara procesul de consultări publice în vederea aprobării taxonomiei până în decembrie 2025 (**măsura de reformă nr. 12**).

G. Statistica economică

39. Rămânem dedicați obiectivului de îmbunătățire a calității statisticii economice.

Eforturile noastre continuă să fie orientate către perfecționarea proceselor de producere și diseminare a datelor statistice economice care rămân vitale pentru promovarea eficientă a politicii macroeconomice și procesul de luare a deciziilor. Astfel, am asigurat cadrul juridic pentru producerea datelor statistice în conformitate cu standardele relevante ale UE, în special pentru a asigura accesul în scopuri statistice la datele cu caracter personal din surse administrative și private. În plus, pentru a spori transparența bugetară și a soluționa problema clasificării incorecte a cheltuielilor, inclusiv a cheltuielilor salariale, a cheltuielilor neprevăzute și a stocurilor, vom raporta conturile bugetare pentru anul 2023 în conformitate cu cerințele Manualului de statistică a finanțelor publice GFSM2014 (**criteriu de performanță structural, 30 aprilie 2025**). În afară de aceasta, am adoptat Strategia de dezvoltare a sistemului statistic național pentru perioada 2022-2030 și Programul de dezvoltare a sistemului statistic național 2023-2026. Aceste documente prevăd planuri pentru: (i) modernizarea producerii și diseminării datelor statistice oficiale și (ii) utilizarea metodelor noi pentru a îmbunătăți calitatea și accesibilitatea datelor statistice, răspunzând nevoilor utilizatorilor. Vom consolida capacitatea operațională a Biroului național de statistică (BNS) prin: (i) alocarea resurselor umane și financiare adecvate; (ii) dezvoltarea de noi capacități și aptitudini și (iii) extinderea mandatului BNS pentru utilizarea eficientă a surselor de date administrative și alternative.

H. Monitorizarea programului

40. Programul susținut de mecanismele ECF și EFF și programul susținut de mecanismul RSF vor fi monitorizate în baza evaluărilor semianuale. Calendarul complet al evaluărilor de program este specificat în raportul de țară al experților FMI. Criteriile de performanță cantitative, clauza de consultare privind inflația și țintele indicative au fost extinse pentru a include indicatorii pentru luna septembrie 2025. Criteriile de performanță cantitative, clauza de consultare privind inflația și țintele indicative sunt expuse în tabelul nr. 1, după cum este specificat în Memorandumul tehnic de înțelegere, anexat la Scrisoarea de intenție din 2 decembrie 2024. Criteriile de performanță structurale sunt expuse în tabelul nr. 2. Solicităm modificarea plafonului deficitului de numerar al guvernului general, stabilit pentru sfârșitul anului 2024, în conformitate cu prognoza revizuită și pentru a reflecta veniturile mai mari decât cele scontate, precum și majorarea plafonului minim al rezervelor internaționale nete, stabilit pentru sfârșitul anului 2024, pentru a crea rezerve suplimentare. Solicităm, de asemenea, modificarea țintelor indicative, stabilite pentru 31 martie 2025, plafonului deficitului de casă, stabilit pentru 31 martie 2025, și plafonului minim al rezervelor internaționale nete, stabilit pentru 30 2025, precum și a mărimii ajustorilor asociați. Evaluările pentru programul susținut de Mecanismul de finanțare pentru reziliență și durabilitate se bazează pe analiza progresului atins în realizarea măsurilor de reformă incluse în tabelul nr. 3.

Tabelul nr. 1. Moldova: Țintele de performanță cantitative, decembrie 2024 – septembrie 2025
(cumulativ, de la începutul anului calendaristic; milioane lei, dacă nu este indicat altfel)

	2023				2024								2025												
	decembrie				martie 1/				iunie				septembrie 1/				decembrie		martie 1/		iunie		septembrie		
	Țintă progr. raport 23/6	Țintă ajustată	Efectiv	Situația la zi	Țintă progr. raport 23/152	Țintă ajustată	efectiv	Situația la zi	Țintă progr. raport 23/428	Țintă ajustată	Efectiv	Situația la zi	Țintă progr. raport 23/428	Țintă ajustată	Efectiv	Situația la zi	Țintă progr. raport 24/208	Propus raport 24/208	Țintă progr. raport 24/208	Propus raport 24/208	Țintă progr. raport 24/208	Propus	Țintă progr. raport 24/208	Propus	
1. Criterii de performanță cantitative ^{1/}																									
Plafonul deficitului de casă al guvernului general	18,527	18,527	15,572	Respectat	4,580	4,580	2,342	Respecta	6,105	6,105	5,528	Respectat	9,281	9,281	5,622	Respectat	16,593	14,023	4,290	2,587	6,250	6,667	8,237		
Pragul rezervelor internaționale nete ale BNM (stoc, milioane dolari SUA) ^{2/}	3,146	2,752 ^{5/}	5,432	Respectat	3,300	3,300	5,437	Respecta	3,538	3,538	5,316	Respectat	3,776	3,776	5,650	Respectat	4,014	4,814	4,077	4,877	4,141	4,941	5,041		
2. Criterii de performanță permanente (continui)																									
Plafonul acumulării arrieratelor la plățile externe (milioane dolari SUA)	0	0	0	Respectat	0	0	0	Respectat	0		0	Respectat	0	0	0	Respectat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3. Tinte indicative																									
Plafonul fondului de retribuire a muncii al guvernului general	25,618	25,618	24,404	Respectat	6,275	6,275	6,408	Nerespectat	14,032	14,032	14,165	Nerespectat	20,417	20,417	20,162	Respectat	27 549 ^{6/}	27,828	7,250	6,860	14,833	15,210	22,513		
Pragul cheltuielilor pentru asistența socială bine ținută asumate de guvernul general ^{3/}	5,989	5,989	4,897	Nerespectat	2,694	1,268	1,435	Respecta	1,728	1,728	2,110	Respectat	1,807	1,807	2,433	Respectat	2,495	2,905	840	1,004	1,230	1,442	1,692		
Pragul cheltuielilor de dezvoltare asumate de guvernul general ^{4/}	34,940	34,940	44,246	Respectat	7,906	7,906	9,627	Respecta	17,436	17,436	20,742	Respectat	27,091	27,091	30,689	Respectat	41,191	41,703	9,461	10,051	21,560	21,471	34,061		
4. Benzile de consultare privind inflația (procente)																									
Banda largă (plafon)	11.0	8.0			8.0	8.0			8.0				8.0				8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0	8.0
Banda îngustă (plafon)	9.5	6.5			6.5	6.5			6.5				6.5				6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5	6.5
Punctul de centru	8.0	5.0	4.2	Respectat	5.0	5.0	3.9	Respectat	5.0		3.7	Respectat	5.0		5.2	Respectat	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0	5.0
Banda îngustă (prag)	6.5	3.5			3.5	3.5			3.5				3.5				3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5	3.5
Banda largă (prag)	5.0	2.0			2.0	2.0			2.0				2.0				2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0	2.0

1/ Tinte indicative stabilite pentru martie 2024, septembrie 2024, martie 2025 și septembrie 2025.

2/ Tinte privind rezervele internaționale nete stabilite conform prevederilor Memorandumului tehnic de înțelegere.

3/ Inclusiv Fondul de reducere a vulnerabilității energetice, ajutorul pentru perioada rece a anului, plățile de ajutor social și ajutoarele de șomaj.

4/ Inclusiv cheltuielile pentru sănătate, educație și infrastructură.

5/ În conformitate cu p. 22 al Memorandumului tehnic de înțelegere.

6/ Se propune revizuirea plafonului țintei indicative pentru aliniere la parametrii bugetului de stat aprobat

Tabelul nr.2. Moldova: Acțiunile prealabile și criteriile de performanță structurală în cadrul Programului ECF/EFF

	Măsura	Contextul	Termene	Situația la zi
Acțiuni prealabile				
1	Înaintarea în Parlament a unui set de modificări legislative pentru a consolida cadrul legislativ al Băncii Naționale a Moldovei, în urma consultărilor cu experții FMI și în conformitate cu recomandările misiunii din martie 2024, referitor la (i) consolidarea procedurilor legate de numirea și eliberarea din funcție a membrilor organelor de conducere ale BNM, inclusiv prin stabilirea unor proceduri suplimentare de protecție și introducerea unui mecanism de verificare și echilibrare; (ii) clarificarea detaliilor privind activitatea structurilor de guvernare și decizionale ale BNM, în special în ceea ce privește calificarea membrilor, componența organelor decizionale, durata mandatului, stabilirea unor termene diferite de intrare în funcție a membrilor consiliului executiv și ai consiliului de supraveghere și (iii) clarificarea prevederilor legale privind responsabilitatea BNM în fața Parlamentului și îmbunătățirea comunicării cu publicul.	Consolidarea autonomiei și guvernantei instituționale ale BNM		Acțiune prealabilă
Criterii de performanță structurale				
Lupta cu corupția și edificarea statului de drept				
1	Adoptarea legii care vizează crearea infrastructurii sistemului judiciar anticorupție, incluzând un cadru credibil pentru procesul de selecție a judecătorilor anticorupție, promovând numirea în funcție a unor persoane cu o reputație ireproșabilă și calități profesionale și morale înalte.		30 septembrie 2024	Nerealizat. Termen extins până la 31 decembrie 2024
2	Adoptarea modificărilor legislative necesare pentru asigurarea autonomiei Procuraturii Anticorupție în privința angajării personalului.		30 noiembrie 2024	Nerealizat. Înlocuit cu un nou criteriu de performanță structural propus
3	Asigurarea independenței operaționale a Procuraturii Anticorupție și autonomiei privind angajarea personalului, prin (i) modificarea regulamentelor Consiliului Superior al Procurorilor, prescriind obligativitatea solicitării opiniei șefului Procuraturii Anticorupție, în formă scrisă, cu privire la procurorii preselecți, anterior transferului sau promovării acestora în cadrul Procuraturii Anticorupție; și (ii) asigurării că Procuratura Anticorupție va fi asigurată cu personal suficient, cu ocuparea a cel puțin 70 la sută din posturile de procuror și 70 la sută din posturile de ofițer de investigație (inclusiv ofițerii de caz)	Consolidarea instituțiilor anticorupție	31 martie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
Guvernanța bugetar-fiscală				
4	Elaborarea propunerilor privind identificarea facilităților fiscale ce urmează să fie treptat eliminate, în baza unei analize cost-beneficiu.	Sprrijinirea consolidării bugetar-fiscale și eliminarea ineficiențelor și inechității din sistemul fiscal	31 decembrie 2024	
5	Reflectarea conturilor bugetare în formatul prevăzut de Manualul de statistică a finanțelor publice GFSM2014	Sporirea acurateței datelor guvernului general	30 aprilie 2025	
6	Elaborarea, cu asistență tehnică a FMI, a unui raport care să sintetizeze constatările făcute în urma analizei cadrului legislativ și a practicilor de audit fiscal	Consolidarea reformei administrării fiscale și mobilizarea veniturilor	31 ianuarie 2025	
7	Elaborarea, în baza concluziilor din raport, a unui plan de modernizare a funcției de audit fiscal		30 aprilie 2025	
8	Propunerea spre consultări publice a unui nou Capitol III al Codului Fiscal, care stabilește un cadru nou pentru TVA – mai simplu, mai cuprinzător, alineat la <i>acquis-ul comunitar</i> în materie de TVA.		30 septembrie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
9	Până la sfârșitul lunii septembrie 2025, Guvernul va adopta proiectele actelor legislative necesare pentru eliminarea unor facilități fiscale, începând din ianuarie 2026, inclusiv pentru extinderea bazei de impozitare sau revizuirea regimelor de impozitare preferențiale, generând astfel venituri anuale suplimentare de cel puțin 900 milioane lei comparativ cu politica actuală.	Reducerea distorsiunilor și sporirea veniturilor	30 septembrie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
10	Ministerul Finanțelor va aproba foaia de parcurs pentru realinierea funcțiilor în raport cu pozițiile, reducerea numărului de valori de referință, fiind totodată evaluat impactul bugetar al reformei respective.	Simplificarea și asigurarea echității structurii salariale	30 iunie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
Supravegherea sectorului financiar				
11	BNM va elabora și adopta cadrul normativ necesar pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II.	Facilitarea implementării cadrului Solvency II în asigurări	30 septembrie 2024	Realizat.
12	Crearea unui comitet inter-instituțional care va elabora, implementa și monitoriza Strategia națională de incluziune financiară.	Sporirea incluziunii financiare	30 iunie 2024	Realizat.
13	Înaintarea în Parlament a unui set de modificări legislative pentru a consolida cadrul legislativ al Băncii Naționale a Moldovei, în urma consultărilor cu experții FMI și în conformitate cu recomandările misiunii din martie 2024, referitor la (i) consolidarea procedurilor legate de numirea și eliberarea din funcție a membrilor organelor de conducere ale BNM, inclusiv prin stabilirea unor proceduri suplimentare de protecție și introducerea unui mecanism de verificare și echilibrare; (ii) clarificarea detaliilor privind activitatea structurilor de guvernare și decizionale ale BNM, în special în ceea ce privește calificarea membrilor, componența organelor decizionale, durata mandatului, stabilirea unor termene diferite de intrare în funcție a membrilor consiliului executiv și ai consiliului de supraveghere și (iii) clarificarea prevederilor legale privind responsabilitatea BNM în fața Parlamentului și îmbunătățirea comunicării cu publicul.	Consolidarea autonomiei și guvernantei instituționale ale BNM	30 noiembrie 2024	Nerealizat. Convertit în acțiune prealabilă pentru a șasea evaluare de program
Reformarea sectorului întreprinderilor de stat și a cadrului de reglementare aferent				
14	Elaborarea unei strategii privind întreprinderile de stat aflate în subordinea autorităților centrale, care va include: (i) un cadru pentru monitorizarea rezultatelor financiare și atenuarea riscurilor bugetare aferente, (ii) un plan de reducere a numărului de întreprinderi de stat din sectoarele care nu au importanță strategică sau care înregistrează pierderi.	Îmbunătățirea guvernantei întreprinderilor de stat și atenuarea riscurilor bugetare	30 septembrie 2024	Nerealizat. Realizat cu întârziere, în noiembrie 2024
15	Îmbunătățirea, cu asistență tehnică din partea FMI, a cadrului de atenuare a riscurilor bugetare asociate cu întreprinderile de stat prin (i) introducerea exercițiilor periodice de evaluare a rezilienței la stres a întreprinderilor de stat și, după necesitate, aplicarea altor instrumente de evaluare a rezultatelor activității financiare și (ii) definirea unor procese mai bune de luare a deciziilor.	Îmbunătățirea guvernantei întreprinderilor de stat și atenuarea riscurilor bugetare	31 mai 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus

Măsurile de reformă (MR)	Termenul limită indicativ	Situația la zi	Evaluarea de program (ECF/EFF)	Evaluarea de program (RSF)	
Domeniul de reformă nr. 1: Politici de atenuare și adaptare și gestionarea riscurilor de dezastr					
Măsura de reformă nr.1	Guvernul (i) va adopta Legea privind acțiunile climatice, care va asigura o dezvoltare cu emisii reduse de dioxid de carbon și reziliența la schimbările climatice și (ii) va înființa Comisia Națională privind Schimbările Climatice în cadrul cabinetului Prim-ministrului, ca parte a sistemului instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, având sarcini, responsabilități și proceduri clar definite (inclusiv cu întruniri și rapoarte periodice), așa cum e definit în hotărârea respectivă de Guvern.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.2	Guvernul va aproba un program de gestionare a riscurilor de dezastr care (i) să acopere întregul spectru al cadrului Sendai și (ii) să definească un cadru instituțional cu roluri și responsabilități clar atribuite la nivel național și subnațional, inclusiv rolul de coordonare a programului de gestionare a riscurilor de dezastr și de planificare strategică sub egida cabinetului Prim-ministrului, de exemplu, prin intermediul Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice.	24 iulie 2024	Urmează a fi realizat până la a treia evaluare de program (RSF)	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.3	Guvernul va elabora și disemina hărțile de risc și vulnerabilitate la dezastr naturale, inclusiv informația privind modul în care pericolele climatice ar putea afecta zonele și regiunile, dar și locația acestora, pentru a evalua riscurile și vulnerabilitățile în raport cu populația, bunurile de infrastructură, sectoarele și economia/intreprinderile.	24 iulie 2025		Evaluarea de program nr. 8	Evaluarea de program nr. 4
Domeniul de reformă nr. 2: Politicile din sectorul energetic					
Măsura de reformă nr.4	Ministerul Energiei va determina rata de recuperare a costurilor pentru furnizarea de energie electrică și gaze naturale (care să reflecte pe deplin costurile operaționale și cele capitale), (i) identificând oricare discrepanțe între tarif și costurile de recuperare astfel definite, luând în considerare și facilitățile fiscale, (ii) efectuând o evaluare a impactului distributiv și (iii) eliminând oricare decalaj prin ajustarea tarifului sau prin compensarea transparentă a companiei (operatorului) din bugetul de stat.	24 iulie 2024	Urmează a fi realizat până la a treia evaluare de program (RSF)	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.5	Începând cu sezonul rece 2024-2025, vom lucra în coordonare cu Banca Mondială și alți parteneri de dezvoltare, pentru a ne asigura că semnalele privind prețurile sunt transmise integral și a stimula consumul eficient al resurselor energetice: (i) vom transfera atribuțiile de administrare a plăților de la furnizorii de energie către Ministerul Muncii și Protecției Sociale și (ii) vom lua măsurile necesare pentru separarea acordării suportului în cadrul Fondului de reducere a vulnerabilității energetice de consumul curent de energie, prin acordarea unor transferuri directe de bani către beneficiari.	24 iulie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.6	Pe baza rezultatelor proiectului pilot de colectare a informațiilor prin intermediul contoarelor inteligente, care este în curs de desfășurare, Ministerul Energiei va efectua o analiză a opțiunilor de diferențiere a tarifelor (de exemplu, tarif zi-noapte) ca instrument de gestionare a fluctuațiilor cererii în scopul facilitării echilibrării sarcinii în rețea, având în vedere, de asemenea, planurile de integrare în sistem a energiei regenerabile.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Domeniul de reformă nr. 3: Facilitarea investițiilor în infrastructuri inteligente din punct de vedere climatic și gestionării bugetare inteligente climatic					
Măsura de reformă nr.7	Guvernul va include evaluarea impactului schimbărilor climatice și a vulnerabilității în metodologiile de evaluare (și selectare) a proiectelor.	24 iulie 2024	Urmează a fi realizat până la a treia evaluare de program (RSF)	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.8	Ministerul Energiei va examina și prezenta un aviz scris cu privire la implicațiile climatice și vulnerabilitățile climatice ale proiectelor și ale portofoliului de proiecte incluse în pachetul de documentație bugetară.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Măsura de reformă nr.9	Ministerul Finanțelor (i) va raporta cu privire la alocările de cheltuieli legate de aspectele climatice la etapa de elaborare a bugetului de stat, (ii) va raporta cu privire la executarea cheltuielilor legate de aspectele climatice și (iii) va include evaluarea riscurilor climatice în Nota privind riscurile bugetar-fiscale, inclusiv în ceea ce privește riscurile bugetare legate de calamitățile naturale sau în raport cu infrastructura publică și întreprinderile de stat.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Domeniul de reformă nr. 4: Mobilizarea finanțării climatice durabile și reziliența sectorului financiar					
Măsura de reformă nr.10	Instituirea unui comitet coordonator inter-instituțional (cu participarea BNM, Ministerului Finanțelor, Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerului Energiei, CNPF și Asociației băncilor din Moldova) care să se preocupe de subiectul finanțării durabile și responsabile din punct de vedere ecologic.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.11	BNM va elabora, adopta și demara implementarea unei strategii de finanțare durabilă (a foii de parcurs) și a unui plan de acțiuni pentru sectorul financiar din Moldova.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.12	BNM va elabora un proiect final al taxonomiei pentru finanțare durabilă și va demara procesul de consultări publice în vederea aprobării taxonomiei până în decembrie 2025.	24 iulie 2025		Evaluarea de program nr. 8	Evaluarea de program nr. 4

Sursa: Expertii FMI

Anexa II. Memorandumul tehnic de înțelegere

1. Prezentul Memorandum tehnic de înțelegere (TMU) definește variabilele cu ținte cantitative (acțiunile prealabile, criteriile de performanță și țintele indicative) stabilite de Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare (MEFP) și descrie metodele care urmează a fi utilizate pentru evaluarea performanței în cadrul programului în raport cu țintele date.

A. Țintele cantitative ale programului

2. Programul va fi evaluat în baza criteriilor de performanță și țăintelor indicative. Criteriile de performanță stabilite se referă la:

- nivelul minim al stocului rezervelor internaționale nete (RIN) ale BNM;
- plafonul privind deficitul bugetului guvernului general;
- plafonul privind acumularea arieratelor la plățile externe de către guvernul general (continuu).

Țintele indicative stabilite se referă la:

- plafonul privind fondul de retribuire a muncii al guvernului general;
- nivelul minim privind cheltuielile pentru asistența socială bine ținută asumate de guvernul general;
- nivelul minim privind cheltuielile de dezvoltare asumate de guvernul general.

Suplimentar, programul va include un mecanism de consultare cu privire la rata inflației pe 12 luni.

B. Parametrii inițiali ai programului

3. În scopul monitorizării programului, toate activele valutare vor fi exprimate în dolari SUA, la cursul de schimb stabilit de program. Cursul de schimb stabilit de program pentru leul moldovenesc (MDL) în raport cu dolarul SUA este fixat la 17,6627 lei pentru un dolar SUA (rata de schimb oficială fixată pentru 30 septembrie 2021). Activele deținute în aur vor fi evaluate la 1801,50 dolari SUA pentru o uncie monetară, acesta fiind prețul mediu în perioada ianuarie-septembrie 2021 obținut de pe site-ul FMI cu privire la prețurile materiilor prime¹. Activele și obligațiunile exprimate în DST și în valute străine, altele decât dolarul SUA, vor fi convertite în dolari SUA la cursurile de schimb respective din 30 septembrie 2021, după cum este fixat în tabelul de mai jos.

¹ <https://www.imf.org/en/Research/commodity-prices>

Cursul de schimb de program (stabilit conform situației din 30 septembrie 2021)	
Cursul de schimb	Cursul de schimb
dolar SUA / euro	1,1579
dolar SUA / franc elvețian	0,9365
dolar SUA / liră sterlină	1,3435
dolar SUA / yen japonez	111,9100
dolar SUA / dolar australian	0,7206
dolar SUA / dolar canadian	1,2741
dolar SUA / yuan chinezesc	6,4634
dolar SUA / rublă rusească	72,6642
dolar SUA / DST	0,7098

Sursa: https://www.imf.org/external/np/fin/data/param_rms_mth.aspx

C. Definiții instituționale

4. Definiția **bugetului guvernului general** include bugetele de nivel central și local. **Bugetul guvernului central** include bugetul de stat (inclusiv proiectele finanțate din surse externe), bugetul asigurărilor sociale de stat și fondurile de asigurare obligatorie de asistență medicală. La **autoritățile locale** se referă bugetele locale (inclusiv proiectele finanțate din surse externe). Nu se permite crearea de fonduri speciale sau extrabugetare noi pe durata programului. Vor fi excluse din această definiție orice entități de stat care au un statut juridic separat.

D. Definiții din cadrul programului

5. **Rezervele internaționale nete ale Băncii Naționale a Moldovei (BNM)** sunt definite ca diferența dintre rezervele brute în valute convertibile și obligațiunile în valute convertibile².

- În scopul monitorizării acestui program, **rezervele brute** ale BNM sunt activele externe imediat accesibile, controlate de BNM, pentru a putea satisface nevoile balanței de plăți și a efectua intervenții pe piețele valutare. Ele includ aurul monetar, disponibilitățile de DST, mijloacele rezervate la FMI și disponibilitățile de valută convertibilă care pot fi liber utilizate pentru intervenții pe piața valutară sau în hârtii de valoare emise de alte state, de instituții și agenții financiare internaționale, care au un rating de creditare minim la hârtii de valoare similare de grad investițional și la depozitele în contrapărți care au un rating minim, de ordin investițional³. Din activele de rezervă se exclud subscrierile de capital la instituțiile financiare străine, activele nefinanciare pe termen lung, mijloacele debursate de instituțiile

² Pentru aceste scopuri, valutele convertibile includ euro, yuanul chinezesc, yenul japonez, lira sterlină, dolarul SUA, francul elvețian, dolarul australian și dolarul canadian.

³ Ratingul de creditare se va determina prin aplicarea mediei ratingurilor acordate de agențiile de rating internaționale (Fitch, Moody's și Standard and Poor's).

internaționale și guvernele altor state, destinate recreditării și implementării proiectelor, activele în valute neconvertibile, cererile de plăți ale BNM față de băncile sau instituțiile nebancale rezidente, precum și activele străine depuse drept gaj sau altfel grevate, inclusiv cererile de plăți în valută străină rezultate din tranzacțiile cu active derivative (contracte de tip futures, forward, swap sau opțiuni).

- **Obligațiunile de rezervă ale BNM** includ, prin definiție, utilizarea creditului FMI de către BNM, pasivele în valute convertibile ale BNM față de nerezidenți, cu scadența inițială de până la un an și un an, precum și pasivele în valute convertibile ale BNM față de rezidenți, excluzând bugetul guvernului general și rezervele valutare obligatorii ale băncilor comerciale la BNM. Obligațiunile care apar din utilizarea creditului Fondului Monetar Internațional de către BNM nu includ obligațiunile ce apar din utilizarea alocației de DST.

6. În scopul monitorizării programului, stocul activelor de rezervă și pasivelor de rezervă ale BNM va fi evaluat la cursul de schimb stabilit în program, așa cum este indicat în alineatul 3, mai sus. Sursa de date pentru rezervele brute și obligațiunile este sinteza monetară în lei moldovenești publicată de BNM, la care se aplică ajustările în contextul programului. În baza acestei prevederi și în conformitate cu definiția de mai sus, stocul rezervelor internaționale nete ale BNM la 30 septembrie 2021 a constituit 3708,57 milioane dolari SUA.

7. În contextul calculării deficitului de casă al bugetului guvernului general, **creditarea netă de către sistemul bancar** (BNM și băncile comerciale) a guvernului general include: datoria guvernului general față de sectorul bancar (cu excluderea creanțelor aferente dobânzilor acumulate, plăților fiscale și a contribuțiilor sociale ale băncilor comerciale, precum și a recreditării efectuate de băncile comerciale din contul finanțării externe), plus overdraft-urile, creditele directe și disponibilitățile de valori mobiliare de stat, minus depozitele guvernului general (cu excluderea dobânzii calculate la depozitele guvernului și cu includerea conturilor proiectelor finanțate din surse externe)⁴. Din definiție, de asemenea, vor fi excluse hârtiile de valoare emise în baza Legii nr. 235 din 03.10.2016 privind emisiunea obligațiunilor de stat în vederea executării de către Ministerul Finanțelor a obligațiilor de plată derivate din garanțiile de stat nr. 807 din 17 noiembrie 2014 și nr. 101 din 1 aprilie 2015.

8. Monitorizarea acestui indicator se va efectua pe baza sintezei monetare a BNM și informației de la Trezoreria de stat. Ministerul Finanțelor va pune la dispoziție datele cu privire la proiectele finanțate din surse externe și soldurile tuturor celorlalte conturi de ajustare. În baza acestor date, în conformitate cu definiția de mai sus, stocul creditării nete de către sistemul bancar va fi calculat sub linia deficitului și la 30 septembrie 2021 a constituit 8479,3 miliarde lei.

9. **Plafonul privind deficitul de casă al bugetului guvernului general** este definit ca sumă a următoarelor componente: creditarea netă de către sistemul bancar a guvernului general (conform definiției din punctul 7), plus volumul net al valorilor mobiliare plasate de guvernul general în afara sistemului bancar, plus alte credite nete acordate guvernului general de sectorul nebanca, plus mijloacele obținute de guvernul general din contul debursărilor aferente datoriei

⁴ La calculul creditării nete de către sistemul bancar a guvernului general, vor fi excluse următoarele conturi: 1711, 1712, 1713, 1731, 1732, 1733, 1735, 1761, 1762, 1763, 1801, 1802, 1805, 1807, 2264, 2709, 2711, 2717, 2721, 2727, 2732, 2733, 2796, 2801, 2802, 2811, 2820 și grupul de conturi 2100.

externe pentru suport bugetar direct și pentru finanțarea proiectelor, minus amortizarea achitată, și veniturile din privatizare obținute în rezultatul vânzării activelor guvernului general. Deficitul reprezintă o cifră cumulativă de la începutul anului calendaristic și va fi monitorizat din punct de vedere al finanțării la cursul de schimb curent stabilit de BNM la ziua efectuării tranzacției.

10. Valorile mobiliare de stat sub formă de instrument financiar cu cupon care se vând la valoarea lor nominală vor fi tratate în conturile bugetare ca poziții de finanțare, prin înregistrarea sumelor obținute de facto de la cumpărători. La data răscumpărării, valoarea de vânzare (nominală) va fi înregistrată ca amortizare, iar plata cupoanelor va fi înregistrată ca achitare a dobânzilor aferente datoriei interne.

11. Noțiunea de datorie, în scopurile Memorandumului tehnic de înțelegere, este definită în punctul 8 al Ghidului privind condiționalitatea aferentă datoriei publice în cadrul acordurilor Fondului Monetar Internațional (anexă la decizia Consiliului de directori executivi al FMI nr. 16919-(20/103) și include, deasemenea, angajamentele contractate sau garantate și cele negarantate pentru care nu a fost primită valoarea. Pentru scopurile programului, noțiunea de "datorie" înseamnă o obligațiune curentă necondiționată, creată în baza unor prevederi contractuale, prin furnizarea de valoare în formă de active (inclusiv valutare) sau servicii, care îl obligă pe debitor să efectueze una sau mai multe plăți în formă de active (inclusiv valutare) sau să presteze servicii, la un moment anumit din viitor, plățile respective vor acoperi suma principală și/sau obligațiunile create în virtutea contractului. Datoria poate fi de diferite tipuri, cele principale fiind:

- i. Împrumuturi, adică avansuri de bani către debitor acordate în baza unei înțelegeri care prevede că debitorul va rambursa mijloacele în viitor (inclusiv depozite, hârtii de valoare, obligații, împrumuturi comerciale și credite acordate cumpărătorilor) și schimburi temporare de active care sunt echivalente cu împrumuturi complet gajate, ceea ce înseamnă că debitorul este obligat să ramburseze mijloacele împrumutate și, de obicei, să plătească dobânzi, răscumpărând în viitor gajul de la cumpărător (cum ar fi acordurile de răscumpărare și acordurile swap oficiale);
- ii. Credite acordate de furnizori, adică contracte prin care furnizorul îi permite debitorului să amâne plățile până la un moment anume după data livrării mărfurilor sau prestării serviciilor; și
- iii. Acorduri de leasing, adică acorduri în baza cărora locatarul poate utiliza o proprietate pentru o durată de obicei mai mică decât cea a vieții bunului în cauză, dar fără transferul drepturilor de proprietate, în timp ce locatorul păstrează dreptul de proprietate asupra bunului respectiv. În sensul prezentului document, datoria reprezintă valoarea actuală (la începutul contractului de închiriere) a tuturor plăților de leasing pe perioada contractului, cu excepția plăților necesare pentru folosirea, repararea și întreținerea proprietății.

12. În contextul programului, **garantarea** unei datorii apare din orice angajament legal explicit al guvernului general sau al BNM, sau a oricărei alte instituții ce acționează din numele guvernului general de a deservi o astfel de datorie în cazul neachitării de către debitor (cu referință atât la plățile în numerar, cât și la cele în natură), sau din orice obligațiune legală sau contractuală implicită de finanțare parțială sau integrală a sumei neachitate de debitor. Ca

rezultat, recreditarea din partea creditorilor externi a întreprinderilor de stat și a celor în care statul are cotă-parte este tratată ca o garanție publică (și, prin urmare, în contextul programului ea va fi monitorizată explicit ca indicator ce se află mai sus de linia deficitului). Pe de altă parte, recreditarea sectorului privat din contul creditorilor externi prin intermediul băncilor comerciale – creditele fiind asigurate cu gaj, băncile comerciale asumându-și în mod explicit riscurile de creditare aferente debitorilor finali – este tratată ca datorie contingentă.

13. În contextul programului, **arieratele la plata datoriei externe** vor include toate angajamentele de deservire a datoriei ce au expirat (se au în vedere plățile de rambursare a sumei principale a împrumutului sau de achitare a dobânzii, luându-se în considerare perioadele de grație din contract) care apar în legătura cu orice datorie contractată, garantată sau asumată de guvernul central sau de BNM, sau de orice altă instituție care acționează din numele guvernului central. **Plafonul privind acumularea arieratelor la plățile externe** va fi aplicat permanent, pe întreaga durată a programului. Plafonul nu se va aplica față de arieratele la plata datoriei externe care este în proces de renegociere cu creditorii externi, inclusiv cu creditorii Clubului de la Paris și, la concret, nu se va aplica față de arieratele la plățile externe în cazul în care creditorul este de acord cu stoparea plăților pe parcursul negocierilor. În afară de aceasta, există creanțe față de Federația Rusă în urma contractării unui credit comercial în anul 2001, suma fiind păstrată într-un cont fiduciar⁵ la BNM, după cum este menționat în punctul 8 al Memorandumului cu privire la politicile economice și financiare. În contextul acestui criteriu de performanță, neplata serviciului datoriei externe către Rusia nu va genera arierate atunci când Guvernul și BNM nu pot plăti sau soluționa problema în baza condițiilor contractuale, în cazurile când această situație este cauzată de factori care sunt în afara controlului debitorului (de exemplu, dacă transferul de mijloace financiare este respins din cauza politicilor de conformitate ale instituțiilor financiare intermediare, a sancțiunilor sau a incapacității de a identifica destinatarul), atâta timp cât plățile pentru serviciul datoriei respective au fost transferate integral până la data scadenței contractuale într-un cont fiduciar special deținut de o parte terță, luând în considerare și perioada de grație prevăzută de contract. Mijloacele financiare din astfel de conturi fiduciare pot fi utilizate doar pentru a satisface obligațiile aferente datoriei externe și utilizarea sau retragerea lor în alte scopuri ar constitui o încălcare a criteriului de performanță.

14. Cheltuielile de personal ale guvernului general se definesc ca suma cheltuielilor bugetare de salarizare a angajaților din sectorul public, conform clasificării bugetare economice, inclusiv, dar nelimitându-se la contribuțiile angajatorilor la fondul de pensii și alte contribuții de asigurări sociale de stat, sau alte genuri de remunerare (premii etc.). Cheltuielile de personal ale guvernului general se definesc în același mod ca și cheltuielile curente raportate la categoria „Salarii” în bugetul guvernului general, potrivit clasificării pe programe a bugetului anual, cu excepția salariilor angajaților întreprinderilor de stat și a celor în care statul are cotă-parte și angajaților instituțiilor medicale, care sunt achitate din fondurile de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM)⁶.

⁵ În legislația Republicii Moldova fiind definit ca “un cont fiduciar de sechestru cu condiții speciale deschis pentru soluționarea arieratelor”.

⁶ La calculul cheltuielilor totale de personal ale guvernului general, vor fi utilizate următoarele conturi ale guvernului central, autorităților locale și ale fondurilor speciale din sistemul trezoreriei al Ministerului Finanțelor: categoria 210000 *Cheltuieli de personal*.

15. Cheltuielile pentru asistența socială bine ținută ale bugetului guvernului general se definesc ca suma ajutoarelor de șomaj (9012/00322, 9012/0052, 9008/00519 și 9019/0052), Ajutorul social (acordat în cadrul programului de asistență socială 9015/00320), Fondul de reducere a vulnerabilității energetice (9019/00529), ajutorul pentru perioada rece a anului și politica guvernului ce ține de combaterea sărăciei legate de cheltuielile pentru resursele energetice (9015/00322), achitate din contul bugetului guvernului central.

16. Cheltuielile de dezvoltare asumate de guvernul general sunt definite ca suma pachetului de cheltuieli capitale prevăzute în bugetul anual (inclusiv proiectele finanțate din surse externe) și cheltuielile curente în sănătate și educație (COFOG, funcțiile 07 și 09).

E. Mecanismul de consultare cu privire la inflație

17. Politica monetară va trebui să respecte țintele trimestriale privind inflația, conform datelor cu privire la indicele prețurilor de consum (IPC) publicate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, stabilite în limitele benzilor de toleranță. Banda îngustă este stabilită în intervalul de $\pm 1,5$ puncte procentuale de la punctul central. Limitele benzii mai largi se calculează, adăugând $\pm 1,5$ puncte procentuale la valorile benzii înguste. În cazul devierilor de la benzile de toleranță, se vor impune consultări cu experții FMI sau cu Consiliul de directorii executivi al FMI, care se vor axa pe: (i) evaluarea amplă a politicii monetare promovate și a respectării condițiilor programului susținut de FMI și (ii) cauzele devierilor de la parametrii programați, ținând cont de factorii compensatori și acțiunile de remediere propuse, după necesitate.

18. În cazurile când rata anuală a inflației (calculată pe 12 luni) va depăși limitele benzii înguste stabilite pentru finele fiecărui trimestru (așa cum este arătat în tabelul de mai jos), BNM va iniția consultări cu experții FMI referitor la cauzele devierii și propunerile de politici de remediere. În cazurile când rata anuală efectivă a inflației va depăși limitele benzii largi stabilite pentru finele fiecărui trimestru (conform tabelului de mai jos), autoritățile se vor consulta cu Consiliul de directori executivi al FMI referitor la cauzele devierii și propunerile de politici de remediere necesare, înainte de fi solicitate finanțări suplimentare în baza Mecanismului extins de creditare și Mecanismului de finanțare extinsă.

Benzile consultative privind inflația								
	2024				2025			
	martie	iunie	septembrie	decembrie	martie	iunie	septembrie	decembrie
Banda largă (plafon)	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0
Banda îngustă (plafon)	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5	6,5
Punctul de centru	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0	5,0
Banda îngustă (prag)	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
Banda largă (prag)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0

F. Ajustori

19. Ajustorii stabiliți în acest Memorandum se vor aplica pentru a evalua respectarea țintelor cantitative din program, începând cu 30 iunie 2022.

20. Plafonul deficitului de casă al bugetului guvernului general va fi majorat cu suma mijloacelor în numerar utilizate pentru menținerea stabilității sectorului financiar sau va fi majorat cu valoarea nominală a valorilor mobiliare de stat emise pentru acest scop.

21. Plafonul deficitului de casă al bugetului guvernului general va fi revizuit în direcția majorării – adică ținta privind deficitul bugetar va fi majorată – cu suma decalajului dintre volumul total efectiv debursat și cel programat al suportului bugetar din partea donatorilor externi, inclusiv asistența macrofinanciară (granturile) de la Comisia Europeană.

22. Nivelul minim al stocului rezervelor internaționale nete ale BNM va fi redus cu suma egală cu deficitul de finanțare aferent granturilor și împrumuturilor externe acordate de donatori, până la suma echivalentă cu 285,1 milioane dolari SUA în 2024 și, respectiv, 192,4 milioane dolari SUA în 2025, calculată la ratele de schimb de program.

	Fluxurile de finanțare externă programate^{1/} (cumulativ de la începutul anului calendaristic)						
	2024				2025		
	martie ^{2/} țintă de program	iunie țintă de program	septembrie ^{2/} țintă de program	Decembrie ^{3/} țintă de program	martie ^{2/} țintă de program	iunie țintă de program	septembrie ^{2/} țintă de program
Fluxuri de finanțare externă programate pentru ajustarea limitei țintei nivelului minim al stocului rezervelor internaționale nete (milioane dolari SUA)	13	90	207	285	48	96	144
Fluxuri de finanțare externă programate pentru ajustarea plafonului deficitului de numerar (milioane lei)	230	1590	3656	97	122	244	367

1/ Excluzând finanțarea acordată de FMI.
2/ Ținte indicative pentru martie și septembrie.
3/ Dată fiind revizuirea criteriului de performanță cantitativ, ținând cont de rectificarea bugetară din noiembrie, acest ajustor nu este cumulativ de la începutul anului.

G. Cerințele de raportare

23. Datele macroeconomice necesare pentru evaluarea respectării criteriilor de performanță, țintelor indicative și indicatorilor de bază vor fi puse la dispoziția experților FMI, incluzând datele specificate în prezentul Memorandum, cele din Tabelul 1, dar și altele, după caz. Autoritățile vor prezenta cu promptitudine experților FMI informația privind orice revizuire a datelor.

Tabelul nr. 1. Moldova: Datele raportate către FMI

Datele	Periodicitatea
Parametrii bugetari (date prezentate de Ministerul Finanțelor)	
Operațiunile bugetului guvernului general: veniturile, cheltuielile și finanțarea (clasificarea funcțională și economică)	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Fondul de retribuire a muncii al guvernului general, pe fiecare nivel de buget (bugetul de stat, bugetele unităților administrativ-teritoriale, bugetul de asigurări sociale de stat (BASS), fondul de asigurări obligatorii de asistență medicală (FAOAM)) și pe fiecare categorie funcțională	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Structura detaliată a salarizării la toate întreprinderile de stat și societățile pe acțiuni cu participarea statului, pe fiecare companie.	Anual (2019, 2020 și 2021) și trimestrial, începând cu primul trimestru al anului 2022
Numărul de poziții (posturi) și numărul de angajați (unități) în sectorul bugetar, pe fiecare nivel de buget (bugetul de stat, bugetele unităților administrativ-teritoriale, BASS, FAOAM) și categorii funcțională	Lunar, nu mai târziu de patru săptămâni de la finele fiecărei luni
Cheltuielile pentru asistență socială, inclusiv: pensiile, ajutoarele de șomaj, ajutorul social (acordat în cadrul programului de asistență socială), ajutorul pentru perioada rece a anului, precum și cheltuielile de sănătate finanțate de FAOAM.	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Datoria internă publică și cea garantată de stat, pe tipuri de instrumente și creditori	
- Datoria internă a guvernului central	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
- Datoria internă a unităților administrativ-teritoriale	Trimestrial, nu mai târziu de șase săptămâni de la finele fiecărui trimestru
Stocul creanțelor tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului, pe companii (date prezentate de APP)	Anual (2019, 2020 și 2021) și trimestrial, începând cu primul trimestru al anului 2022
Arieratele interne, pe tipuri creditori	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni

Tabelul nr. 1. Moldova: Datele raportate către FMI

Datele	Periodicitatea
Arieratele tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului, pe fiecare companie (date prezentate de APP)	Anual (2019, 2020 și 2021) și trimestrial, începând cu primul trimestru al anului 2022
Recreditarea întreprinderilor de stat, pe tipuri de proiecte de recreditare și pe creditori externi (inclusiv debursări și plăți)	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Structura împrumuturilor contractate de întreprinderile de stat și societățile pe acțiuni cu participarea statului, pe împrumuturi pe proiecte externe care sunt recreditate (transferate) direct de la buget (guvernul central) către autoritățile locale/ministerele de resort și alte împrumuturi de la băncile comerciale.	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Parametrii monetari (date prezentate de BNM)	
Sinteza monetară a BNM	Săptămânal, nu mai târziu de o săptămână de la finele fiecărei săptămâni
Sinteza monetară pe sistemul bancar	Săptămânal, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei săptămâni
Cererile nete de plăți față de guvernul general (ale BNM și ale băncilor comerciale)	Săptămânal, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei săptămâni
Indicatorii financiari ai băncilor comerciale, inclusiv bilanțurile contabile, declarațiile de venit, indicatorii de reglementare bancară, datele privind capitalul, lichiditatea, credite și depozite (datele BNM)	Lunar, nu mai târziu de patru săptămâni de la finele fiecărei luni
Tranzacțiile pe piața valutară (datele BNM)	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni
Fluxurile valutare de numerar ale BNM	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni
Statistica pieței valutare (volumul vânzărilor, intervențiile BNM, ratele de schimb)	Zilnic, nu mai târziu de 12 ore de la finele zilei
Operațiunile de sterilizare efectuate de BNM	Săptămânal, nu mai târziu de o săptămână de la finele fiecărei săptămâni

Tabelul nr. 1. Moldova: Datele raportate către FMI

Datele	Periodicitatea
<ul style="list-style-type: none"> • Condițiile privind lichiditatea pe piața valutară și capacitatea băncilor de a menține pozițiile valutare deschise • Volatilitatea cursului de schimb a monedei naționale în raport cu valutele străine • Decalajul dintre cursul de procurare și vânzare a monedei naționale în raport cu dolarul SUA pe piața valutară internă • Dinamica cursului de schimb al monedei naționale față de dolarul SUA pe segmentul caselor de schimb valutar • Dinamica zilnică a poziției valutare nete deschise pentru toate valutele, total pe sistemul bancar • Volatilitatea pieței interbancare 	Date zilnice prezentate în fiecare lună, cel târziu peste 10 zile de la finele lunii.
Balanța de plăți (date prezentate de BNM)	
Statistica contului curent, capital și financiar.	La un trimestru după finele trimestrului precedent
Transferurile persoanelor fizice de peste hotare prin intermediul sistemului bancar	Lunar, nu mai târziu de șase săptămâni de la finele fiecărei luni
Datoria publică (date prezentate de Ministerul Finanțelor)	
Informația vizând toate împrumuturile externe noi contractate de guvernul general sau garantate de Guvern.	Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni
Stocul datoriei publice și datoriei garantate de stat, suma scadentă a deservirii datoriei și cea achitată pentru deservirea datoriei, pe tipuri de creditori (conform noului șablon al datoriei intitulat Componentele datoriei publice și a serviciului datoriei pe tipuri de creditori, transmis Direcției datorii publice a Ministerului Finanțelor).	Trimestrial, nu mai târziu de șase săptămâni de la finele fiecărui trimestru
Debursarea granturilor și creditelor pe sectoarele beneficiare (bugetul de stat/bugetele autorităților administrativ-teritoriale/întreprinderile de stat și cele în care statul are cotă-parte) și pe fiecare creditor în parte	Bugetul de Stat: Lunar, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărei luni

Tabelul nr. 1. Moldova: Datele raportate către FMI

Datele	Periodicitatea
	Bugetele unităților administrativ-teritoriale / întreprinderilor de stat: Trimestrial, nu mai târziu de trei săptămâni de la finele fiecărui trimestru
Alte date statistice (prezentate de Biroul Național de Statistică, dacă nu este specificat altfel)	
Indicele prețurilor de consum (general)	Lunar, nu mai târziu de două săptămâni de la finele fiecărei luni
Conturile naționale, pe fiecare sector de producere, în termeni nominali și reali	Trimestrial, nu mai târziu de trei luni de la finele fiecărui trimestru
Statistica vizând exportul și importul, cu indicarea valorii, volumului și unităților de referință, pe principalele categorii de mărfuri și țări.	Lunar, nu mai târziu de două luni de la finele fiecărei luni
Date detaliate privind rezultatele financiare ale tuturor întreprinderilor de stat și societăților pe acțiuni cu participarea statului la nivelul guvernului central, în baza modelului convenit (de la APP)	Anual, peste cel mult două luni după finalizarea anului (date neauditate), și peste cel mult 6 luni după finalizarea anului (date auditate).

Nr. 01-79-13587

Chişinău, December 11, 2024

Letter of Intent

Ms. Kristalina Georgieva
Managing Director
International Monetary Fund
700 19th Street NW
Washington, DC 20431 USA

Dear Madam Managing Director

This letter updates the Letter of Intent (LOI) dated December 2, 2024. We have submitted to Parliament a package of legislative amendments to strengthen the National Bank of Moldova (NBM) law in line with the March IMF mission recommendations on NBM's legal, governance, and operational frameworks to complete the prior action for the Sixth Reviews of the ECF/EFF arrangement. In addition to Reform Measure 5 (RM5), we have also completed Reform Measure 2 (RM2) scheduled for the Second Review under the Resilience and Sustainability Facility (RSF) arrangement by approving a disaster relief management (DRM) program that covers the full spectrum of the Sendai framework and includes clear assignment of coordination and other DRM roles.

Associated with completion of RM2, we request an accompanying disbursement worth SDR 10.78125 million (approximately US\$14.4 million), to be disbursed in early-January 2025, which would bring the total disbursement for the Second Review under the RSF arrangement to SDR 21.5625 million (approximately US\$28.7 million).

We also reaffirm the other requests and commitments we made in the earlier LOIs and remain confident that the policies that underpin our program will help preserve macroeconomic stability and ensure the achievement of our program objectives. We consent to the IMF's publication of this updated letter and the accompanying Executive Board supplement.

Sincerely yours,

Dorin RECEAN
Prime Minister

Victoria BELOUS
Minister of Finance

Anca DRAGU
Governor National Bank of Moldova

Attachments: Memorandum of Economic and Financial Policies (MEFP)
Technical Memorandum of Understanding (TMU)

Anexa nr. 1. Scrisoare de intenții suplimentară

Kristalina Georgieva
Moldova
Director general
Fondul Monetar Internațional
700 19th Street, NW
Washington, DC 20431 USA

Chișinău, Republica

11 decembrie 2024

Stimată Doamnă Georgieva,

Prin prezenta, venim cu o actualizare a Scrisorii de intenții din 2 decembrie 2024. Am prezentat Parlamentului un pachet de modificări legislative care au ca scop perfecționarea Legii cu privire la Banca Națională a Moldovei, în conformitate cu recomandările misiunii FMI din martie curent privind cadrul legal, cadrul de guvernanță și cadrul de activitate al Băncii Naționale a Moldovei, cu scopul finalizării acțiunii prealabile stabilite pentru evaluarea a șasea a programului susținut de Mecanismele de creditare ECF și EFF. Suplimentar la de reformă nr. 5, am finalizat și măsura de reformă nr. 2, programată pentru a doua evaluare în cadrul programului susținut de mecanismul de creditare RSF: am aprobat Strategia națională de reducere a riscurilor dezastrelor pentru perioada 2024-2030 (SNRRD), care acoperă întregul spectru al cadrului Sendai și include prevederi clare privind atribuirea rolului de coordonare, dar și a altor roluri relevante în contextul gestionării activităților de reducere a riscurilor dezastrelor.

În legătură cu finalizarea măsurii de reformă nr. 2, solicităm debursarea suplimentară a tranșei de 10,78125 milioane DST (circa 14,4 milioane dolari SUA), la începutul lunii ianuarie 2025. Astfel, suma totală a tranșei debursate în urma celei de-a doua evaluări în cadrul programului susținut de mecanismul de creditare RSF va constitui 21,5625 milioane DST (circa 28,7 milioane dolari SUA).

Reiterăm, prin prezenta, solicitările făcute și angajamentele asumate prin scrisorile de intenții anterioare și rămânem încrezători că politicile care stau la baza programului nostru vor contribui la menținerea stabilității macroeconomice și vor asigura atingerea obiectivelor programului nostru. Ne exprimăm acordul în privința publicării de către FMI a acestei scrisori actualizate și a documentului suplimentar asociat acestei scrisori de intenție, emis de Consiliul de directori executivi al FMI.

Cu stimă,

/s/

Dorin Recean
Prim-ministru

/s/

Victoria Belous
Ministrul Finanțelor

/s/

Anca Dragu
Guvernatoarea
Băncii Naționale a Moldovei

Anexe (2): versiunile actualizate ale Tabelului nr. 2 și Tabelului nr. 3 din Memorandumul cu privire la politicile economice și financiare (MEFP), anexat la scrisoarea de intenție din 2 decembrie 2024.

Tabelul nr.2 (actualizat). Moldova: Acțiunile prealabile și criteriile de performanță structurală în cadrul Programului ECF/EFF

	Măsura	Contextul	Termene	Situația la zi
Acțiuni prealabile				
1	Înaintarea în Parlament a unui set de modificări legislative pentru a consolida cadrul legislativ al Băncii Naționale a Moldovei, în urma consultărilor cu experții FMI și în conformitate cu recomandările misiunii din martie 2024, referitor la (i) consolidarea procedurilor legate de numirea și eliberarea din funcție a membrilor organelor de conducere ale BNM, inclusiv prin stabilirea unor proceduri suplimentare de protecție și introducerea unui mecanism de verificare și echilibrare; (ii) clarificarea detaliilor privind activitatea structurilor de guvernământ și decizionale ale BNM, în special în ceea ce privește calificarea membrilor, componența organelor decizionale, durata mandatului, stabilirea unor termene diferite de intrare în funcție a membrilor consiliului executiv și ai consiliului de supraveghere și (iii) clarificarea prevederilor legale privind responsabilitatea BNM în fața Parlamentului și îmbunătățirea comunicării cu publicul.	Consolidarea autonomiei și guvernantei instituționale ale BNM		Realizat
Criterii de performanță structurale				
Lupta cu corupția și edificarea statului de drept				
1	Adoptarea legii care vizează crearea infrastructurii sistemului judiciar anticorupție, incluzând un cadru credibil pentru procesul de selecție a judecătorilor anticorupție, promovând numirea în funcție a unor persoane cu o reputație ireproșabilă și calități profesionale și morale înalte.		30 septembrie 2024	Nerealizat. Termen extins până la 31 decembrie 2024
2	Adoptarea modificărilor legislative necesare pentru asigurarea autonomiei Procuraturii Anticorupție în privința angajării personalului.		30 noiembrie 2024	Nerealizat. Înlocuit cu un nou criteriu de performanță structural propus
3	Asigurarea independenței operaționale a Procuraturii Anticorupție și autonomiei privind angajarea personalului, prin (i) modificarea regulamentelor Consiliului Superior al Procurorilor, prescriind obligativitatea solicitării opiniei șefului Procuraturii Anticorupție, în formă scrisă, cu privire la procurorii preselecțai, anterior transferului sau promovării acestora în cadrul Procuraturii Anticorupție; și (ii) asigurării că Procuratura Anticorupție va fi asigurată cu personal suficient, cu ocuparea a cel puțin 70 la sută din posturile de procuror și 70 la sută din posturile de ofițer de investigație (inclusiv ofițerii de caz)	Consolidarea instituțiilor anticorupție	31 martie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
Guvernanta bugetar-fiscală				
4	Elaborarea propunerilor privind identificarea facilităților fiscale ce urmează să fie treptat eliminate, în baza unei analize cost-beneficiu.	Sprrijinirea consolidării bugetar-fiscale și eliminarea ineficiențelor și inechității din sistemul fiscal	31 decembrie 2024	
5	Reflectarea conturilor bugetare în formatul prevăzut de Manualul de statistică a finanțelor publice GFSM2014	Sporirea acurateței datelor guvernului general	30 aprilie 2025	
6	Elaborarea, cu asistență tehnică a FMI, a unui raport care să sintetizeze constatările făcute în urma analizei cadrului legislativ și a practicilor de audit fiscal	Consolidarea reformei administrării fiscale și mobilizarea veniturilor	31 ianuarie 2025	
7	Elaborarea, în baza concluziilor din raport, a unui plan de modernizare a funcției de audit fiscal		30 aprilie 2025	
8	Propunerea spre consultări publice a unui nou Capitol III al Codului Fiscal, care stabilește un cadru nou pentru TVA – mai simplu, mai cuprinzător, alineat la <i>acquis-ul comunitar</i> în materie de TVA.		30 septembrie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
9	Până la sfârșitul lunii septembrie 2025, Guvernul va adopta proiectele actelor legislative necesare pentru eliminarea unor facilități fiscale, începând din ianuarie 2026, inclusiv pentru extinderea bazei de impozitare sau revizuirea regimelor de impozitare preferențiale, generând astfel venituri anuale suplimentare de cel puțin 900 milioane lei comparativ cu politica actuală.	Reducerea distorsiunilor și sporirea veniturilor	30 septembrie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
10	Ministerul Finanțelor va aproba foaia de parcurs pentru realinierea funcțiilor în raport cu pozițiile, reducerea numărului de valori de referință, fiind totodată evaluat impactul bugetar al reformei respective.	Simplificarea și asigurarea echității structurii salariale	30 iunie 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus
Supravegherea sectorului financiar				
11	BNM va elabora și adopta cadrul normativ necesar pentru implementarea pilonilor II și III ai cadrului Solvency II.	Facilitarea implementării cadrului Solvency II în asigurări	30 septembrie 2024	Realizat.
12	Crearea unui comitet inter-instituțional care va elabora, implementa și monitoriza Strategia națională de incluziune financiară.	Sporirea incluziunii financiare	30 iunie 2024	Realizat.
13	Înaintarea în Parlament a unui set de modificări legislative pentru a consolida cadrul legislativ al Băncii Naționale a Moldovei, în urma consultărilor cu experții FMI și în conformitate cu recomandările misiunii din martie 2024, referitor la (i) consolidarea procedurilor legate de numirea și eliberarea din funcție a membrilor organelor de conducere ale BNM, inclusiv prin stabilirea unor proceduri suplimentare de protecție și introducerea unui mecanism de verificare și echilibrare; (ii) clarificarea detaliilor privind activitatea structurilor de guvernământ și decizionale ale BNM, în special în ceea ce privește calificarea membrilor, componența organelor decizionale, durata mandatului, stabilirea unor termene diferite de intrare în funcție a membrilor consiliului executiv și ai consiliului de supraveghere și (iii) clarificarea prevederilor legale privind responsabilitatea BNM în fața Parlamentului și îmbunătățirea comunicării cu publicul.	Consolidarea autonomiei și guvernantei instituționale ale BNM	30 noiembrie 2024	Nerealizat. Convertit în acțiune prealabilă pentru a șasea evaluare de program
Reformarea sectorului întreprinderilor de stat și a cadrului de reglementare aferent				
14	Elaborarea unei strategii privind întreprinderile de stat aflate în subordinea autorităților centrale, care va include: (i) un cadru pentru monitorizarea rezultatelor financiare și atenuarea riscurilor bugetare aferente, (ii) un plan de reducere a numărului de întreprinderi de stat din sectoarele care nu au importanță strategică sau care înregistrează pierderi.	Îmbunătățirea guvernantei întreprinderilor de stat și atenuarea riscurilor bugetare	30 septembrie 2024	Nerealizat. Realizat cu întârziere, în noiembrie 2024
15	Îmbunătățirea, cu asistență tehnică din partea FMI, a cadrului de atenuare a riscurilor bugetare asociate cu întreprinderile de stat prin (i) introducerea exercițiilor periodice de evaluare a rezilienței la stres a întreprinderilor de stat și, după necesitate, aplicarea altor instrumente de evaluare a rezultatelor activității financiare și (ii) definirea unor procese mai bune de luare a deciziilor.	Îmbunătățirea guvernantei întreprinderilor de stat și atenuarea riscurilor bugetare	31 mai 2025	Criteriu de performanță structural nou, propus

Tabelul nr.3 (actualizat). Moldova: Măsurile de reformă în cadrul Programului RSF

Măsurile de reformă (MR)	Termenul limită indicativ	Situația la zi	Evaluarea de program (ECF/EFF)	Evaluarea de program (RSF)	
Domeniul de reformă nr. 1: Politici de atenuare și adaptare și gestionarea riscurilor de dezastr					
Măsura de reformă nr.1	Guvernul (i) va adopta Legea privind acțiunile climatice, care va asigura o dezvoltare cu emisii reduse de dioxid de carbon și reziliența la schimbările climatice și (ii) va înființa Comisia Națională privind Schimbările Climatice în cadrul cabinetului Prim-ministrului, ca parte a sistemului instituțional pentru gestionarea schimbărilor climatice, având sarcini, responsabilități și proceduri clar definite (inclusiv cu întruniri și rapoarte periodice), așa cum e definit în hotărârea respectivă de Guvern.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.2	Guvernul va aproba un program de gestionare a riscurilor de dezastr care (i) să acopere întregul spectru al cadrului Sendai și (ii) să definească un cadru instituțional cu roluri și responsabilități clar atribuite la nivel național și subnațional, inclusiv rolul de coordonare a programului de gestionare a riscurilor de dezastr și de planificare strategică sub egida cabinetului Prim-ministrului, de exemplu, prin intermediul Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice.	24 iulie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.3	Guvernul va elabora și disemina hărțile de risc și vulnerabilitate la dezastr naturale, inclusiv informația privind modul în care pericolul climatic ar putea afecta zonele și regiunile, dar și locația acestora, pentru a evalua riscurile și vulnerabilitățile în raport cu populația, bunurile de infrastructură, sectoarele și economia/intreprinderile.	24 iulie 2025		Evaluarea de program nr. 8	Evaluarea de program nr. 4
Domeniul de reformă nr. 2: Politicile din sectorul energetic					
Măsura de reformă nr.4	Ministerul Energiei va determina rata de recuperare a costurilor pentru furnizarea de energie electrică și gaze naturale (care să reflecte pe deplin costurile operaționale și cele capitale), (i) identificând orice discrepanțe între tarif și costurile de recuperare astfel definite, luând în considerare și facilitățile fiscale, (ii) efectuând o evaluare a impactului distributiv și (iii) eliminând orice decalaj prin ajustarea tarifului sau prin compensarea transparentă a companiei (operatorului) din bugetul de stat.	24 iulie 2024	Urmează a fi realizat până la a treia evaluare de program (RSF)	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.5	Începând cu sezonul rece 2024-2025, vom lucra în coordonare cu Banca Mondială și alți parteneri de dezvoltare, pentru a ne asigura că semnalele privind prețurile sunt transmise integral și a stimula consumul eficient al resurselor energetice: (i) vom transfera atribuțiile de administrare a plăților de la furnizorii de energie către Ministerul Muncii și Protecției Sociale și (ii) vom lua măsurile necesare pentru separarea acordării suportului în cadrul Fondului de reducere a vulnerabilității energetice de consumul curent de energie, prin acordarea unor transferuri directe de bani către beneficiari.	24 iulie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.6	Pe baza rezultatelor proiectului pilot de colectare a informațiilor prin intermediul contoarelor inteligente, care este în curs de desfășurare, Ministerul Energiei va efectua o analiză a opțiunilor de diferențiere a tarifelor (de exemplu, tarif zi-noapte) ca instrument de gestionare a fluctuațiilor cererii în scopul facilitării echilibrării sarcinii în rețea, având în vedere, de asemenea, planurile de integrare în sistem a energiei regenerabile.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Domeniul de reformă nr. 3: Facilitarea investițiilor în infrastructuri inteligente din punct de vedere climatic și gestionării bugetare inteligente climatic					
Măsura de reformă nr.7	Guvernul va include evaluarea impactului schimbărilor climatice și a vulnerabilității în metodologiile de evaluare (și selectare) a proiectelor.	24 iulie 2024	Urmează a fi realizat până la a treia evaluare de program (RSF)	Evaluarea de program nr. 6	Evaluarea de program nr. 2
Măsura de reformă nr.8	Ministerul Energiei va examina și prezenta un avis scris cu privire la implicațiile climatice și vulnerabilitățile climatice ale proiectelor și ale portofoliului de proiecte incluse în pachetul de documentație bugetară.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Măsura de reformă nr.9	Ministerul Finanțelor (i) va raporta cu privire la alocările de cheltuieli legate de aspectele climatice la etapa de elaborare a bugetului de stat, (ii) va raporta cu privire la executarea cheltuielilor legate de aspectele climatice și (iii) va include evaluarea riscurilor climatice în Nota privind riscurile bugetar-fiscale, inclusiv în ceea ce privește riscurile bugetare legate de calamitățile naturale sau în raport cu infrastructura publică și întreprinderile de stat.	24 ianuarie 2025		Evaluarea de program nr. 7	Evaluarea de program nr. 3
Domeniul de reformă nr. 4: Mobilizarea finanțării climatice durabile și reziliența sectorului financiar					
Măsura de reformă nr.10	Instituirea unui comitet coordonator inter-instituțional (cu participarea BNM, Ministerului Finanțelor, Ministerului Dezvoltării Economice și Digitalizării, Ministerului Energiei, CNPF și Asociației băncilor din Moldova) care să se preocupe de subiectul finanțării durabile și responsabile din punct de vedere ecologic.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.11	BNM va elabora, adopta și demara implementarea unei strategii de finanțare durabilă (a foi de parcurs) și a unui plan de acțiuni pentru sectorul financiar din Moldova.	24 martie 2024	Realizat	Evaluarea de program nr. 5	Evaluarea de program nr. 1
Măsura de reformă nr.12	BNM va elabora un proiect final al taxonomiei pentru finanțare durabilă și va demara procesul de consultări publice în vederea aprobării taxonomiei până în decembrie 2025.	24 iulie 2025		Evaluarea de program nr. 8	Evaluarea de program nr. 4

Sursa: Expertii FMI